

Egyetemi hallgatói juttatási gyakorlat vizsgálata

Dr. Szabó Tibor Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem egyetemi adjunktus

Dr. Kalló Noémi Budapesti Gazdaságtudományi Egyetem egyetemi docens

I-II. rész

Absztrakt

A tanulmány három részből áll, a műegyetemi hallgatói juttatási rendszert tekinti át. Az első két részben feldolgozza annak történetét, áttekinti a kapcsolódó szakirodalmat, a műegyetemi belső szabályokat, és a juttatásokkal összefüggő érdekviszonyokat. Mindezek után elemzi a legfontosabb hallgatói juttatásokról - a hallgatók körében - folytatott műegyetemi kérdőíves kutatás eredményeit. A kérdőíves kutatásban alapvetően arra voltunk kíváncsiak, hogy a hallgatók milyen elvek érvényesítését tartanak fontosnak az egyes juttatások odaítélésekor, illetve a működő juttatási rendszer megvalósításával kapcsolatos tapasztalatokra kérdeztünk rá. A kérdőív válaszait a juttatások menedzselésében meghatározó hallgatói önkormányzati testülettel és a juttatások adminisztrációjában érintett szervezet illetékes vezetőjével folytatott interjúval egészítettük ki. A kutatás eredményeit feldolgozva a III. részben javaslatot teszünk változtatásokra, illetve további kutatások szükségességét vetjük fel.

Abstract

The study consists of three parts, which reviews the student benefit system of BME. In the first two parts, he processes its history, reviews the related literature, the internal rules of the University of Technology and Economics, and the relations of interest related to benefits. After all this, he analyzes the results of the BME questionnaire research conducted on the most important student benefits among students. In the questionnaire research, we were basically interested in what principles students would consider important to enforce when awarding certain benefits, and we asked about their experiences with the implementation of the operating benefit system. The answers to the questionnaire were supplemented with an interview with the student self-government body, which is decisive in the management of benefits, and with the competent leader of the organization involved in the administration of benefits. After processing the results of the research, we propose changes in Part III and raise the need for further research.

Bevezetés

A hallgatói juttatások rendszere nagyjából a rendszerváltással egyidőben alakult át. Az elmúlt évtizedekben nagymértékben változott, értékelésére azonban sem országos, sem intézményi szinten nem került sor - nem csak, hogy nem rendszeresen, de időnként sem. Ebből fakadóan az

érintettek véleményét - alkalmasszerűen, vagy időközönként - nem mérik. Kutatások, elemzések hiányában az aktuális kormányzati intézkedésekről, vagy egyes intézményi esetekről szóló sajtóhírekből következtetve lehet szerezni információkat a hallgatói juttatási rendszer állapotáról, a szereplők véleményéről. E juttatások mai napig legnagyobb része az erre kapott összeg felsőoktatási intézményi transzformációja után jut el a hallgatókhoz, ugyanakkor legkevesebbet a juttatások intézményi menedzseléséről lehet tudni.

Tanulmányunkban - a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME) (továbbiakban Műegyetem) példáján keresztül - azt vizsgáljuk, hogy az egyetem hallgatói mennyire tartják megfelelőnek az intézményen keresztül kapott hallgatói pénzbeli juttatások - ezen belül különösen a hallgatói normatíva terhére folyósított juttatások - szétosztásának elveit és gyakorlatát. A részletes jogszabályi környezet miatt feltételezve, hogy a hallgatói juttatási rendszer más intézményekben is hasonló, az észlelt jellegzetességek, problémák részben tipikusak. Kutatásunk három fő pilléren alapul:

1. Az első fejezetben feldolgoztuk a téma szakirodalmát, fókuszba helyezve a hazai, vissza nem térítendő támogatásokat, azon belül is a hallgatói normatíva felosztásával kapcsolatos kérdéseket, illetve a hallgatói juttatások műegyetemi rendszerét.
2. A második fejezetben a műegyetemi hallgatók között végzett kérdőíves kutatás számszerűsíthető eredményeit ismertetjük és elemizzük. A hallgatókat kérdőívvel, a NEPTUN rendszeren keresztül kerestük meg (garantálva minden érintett elérését), a kérdőívet LimeSurvey segítségével készítettük. Kérdéseink alapja, hogy milyen jogcímen és minek alapján lehet vissza nem térítendő juttatásokhoz jutni. Kíváncsiak voltunk rá, hogy mennyire értenek egyet a hallgatók a jelenlegi gyakorlattal. Rákérdeztünk a juttatásokkal kapcsolatos információk és segítség elérhetőségére, majd a szétosztás megítélésével kapcsolatban tettünk fel néhány kérdést.
3. A harmadik fejezetben kérdőíves kutatásunk kvantitatív részét a kérdőívre adott szöveges válaszok értékelésével, két kvalitatív vizsgálattal, egy csoportos interjúval és egy interjúval egészítettük ki. Az egyikben a hallgatói juttatásokkal kapcsolatos - stratégiai és operatív döntésekben egyaránt - meghatározó hallgatói önkormányzatot vezető testület, az Egyetemi Hallgatói Képviselő (EHK) tagjait kérdeztük meg. Kérdéseink elsősorban arra irányultak, hogy mennyire tartják megfelelőnek az alkalmazott szabályokat, az ezzel kapcsolatos egyetemi környezetet, illetve együttműködésüket a hallgatói juttatásokban közreműködő más egyetemi szervezetekkel. Hogyan látják ebben szerepüket, mit változtatnának. Ugyanezekre kérdeztünk rá a hallgatói juttatások menedzselésével foglalkozó műegyetemi szervezeti egység illetékes, a hallgatói juttatásokkal legtöbbet foglalkozó vezetőjénél. Az interjúkban a kérdőívben szerepeltettekhez hasonló kérdéseket igyekeztünk feltenni, hogy a jellemző problémákra hogyan reflektálnak a hallgatók és a döntésekben meghatározók. Szintén a harmadik fejezetben

hasonlítottuk egymással össze a primer és a szekunder kutatási eredményeket, következtetéseket vontunk le a kapott adatokból, állításokból, javaslatokat tettünk a változtatásokra.

A műegyetemi kutatást kísérletnek szántuk, célunk az volt, hogy megismerjük az adott intézmény rendszerének kereteit, elveit, az abban érintettek véleményét. A tanulmány ezért nem foglalkozik a hallgatók, ezen belül a műegyetemi hallgatók szocio-ökonómiai hátterével (családjuk gazdasági helyzete, kulturális tőkéje, szülők iskolázottsága, munkapiaci helyzete, lakóhely település mérete stb.) valamint elővégzettségi jellemzőikkel (iskolatípus, iskolai telephely települési rangja). Figyelemmel arra, hogy a hallgatók szocio-ökonómiai hátterével és a juttatások intézményi menedzselésével kapcsolatban a hazai szakirodalom egyaránt hiányos, így természetesen felsőoktatáspolitikai következtetéseket sem lehet levonni kísérletünkből. A tanulmányban megállapítottak inkább újabb kutatási kérdéseket generálnak és arra hívják fel a figyelmet, hogy a hallgatói juttatások kérdéseiben nagyobb teret kellene kapnia a folyamatos vizsgálatoknak, elemzéseknek, és az arra alapozott beavatkozásoknak.

I. Fejezet

A fejezetben feldolgoztuk a téma szakirodalmát, elsősorban a vizsgált egyetemen az ún. hallgatói normatíva terhére folyósított vissza nem térítendő hallgatói juttatások felosztásának szemüvegén keresztül.

1. A hallgatói juttatások rendszere

A hallgatói juttatások rendszerének leginkább meghatározó része 1990-ben (Joganyag/A, 1990) alakult ki. A korábbi, a tanulmányi ösztöndíjakat központilag megállapító rendelet helyébe új lépett, mely a hallgatói állami támogatásokból származó pénzbeli juttatásokat alapvetően normatív alapon finanszírozta. A rendszer lényege, hogy minden nappali munkarendű hallgató után pénzbeli normatíva jár, mellyel az intézmény gazdálkodhat, abból különböző jogcímenek hallgatói juttatásokat nyújthat. A kezdetben egyszerű megoldást az ezt bevezető rendelet is tükrözte, a rendelkező rész nagyjából olyan hosszú, mint az átmeneti rendelkezések. Alapvetően azon intézmények hallgatóinak kedvezett, ahol a gyengébb tanulmányi eredmények miatt a (központi teljesítménymutatókhoz kötött) tanulmányi ösztöndíjak kisebbek voltak. Megtartotta, és a hallgatói normatíva keretösszegén felül finanszírozta a korábbi, céltámogatásként adott népköztársasági ösztöndíjakat, melyek odaítélése látszólag nem intézményi szintű (csak látszólag, mert az intézmények ugyan csak javaslatot tesznek, de normatíván, hallgatói létszám-arányosan megállapított létszámkeretük terhére). A kollégiumoknál (diákokotthonok) fenntartotta a hatósági árszabályozást, az étkeztetés központi támogatását ugyanakkor megszüntette.

Az eltelt 34 évet az alábbi főbb változások jellemzik:

1. Legfontosabb, hogy a hallgatói juttatások alapjául szolgáló hallgatói normatíva elinflálódott. A kezdetben (1990-ben) 48 866 Ft-tal induló éves összeg jelenleg (Bankmonitor, 2024) 166 600 Ft. Ha a hallgatói normatíva követi az inflációt, akkor ez az összeg 2024-re 1 267 805 Ft-ra növekedett volna.

2. Általános tendencia, hogy erősödik a központi (állami) beavatkozás. Például a születésekor még nem egészen kétoldalas rendelet 2024-ben már 25 oldalra bővült, elsősorban a juttatások hozzáférési feltételeinek, felosztási, eljárási szabályainak megszorodása okán - ezzel nagyjából a rendszerváltozás előtti jogszabály terjedelmét érve újra el. Ide sorolható még a később említett különböző hallgatói címzett és céltámogatások megszorodása, melyek egy része mellőzi az intézményi érdemi döntéseket.

3. Kettévált a hallgatói finanszírozási státusz és a hallgatók vagy államilag támogatott, tandíjmentes hallgatóvá, vagy önköltséges hallgatóvá váltak. Később kettévált a hallgatói normatívából részesíthető hallgatók köre, és azon hallgatók köre, akik után az intézmények hallgatói normatívát kapnak. A rendszer tovább finomodott, az egyik jelentős változás, hogy az alaptámogatás és a tanulmányi ösztöndíj kivételével az önköltséges hallgatók (akik után nem jár hallgatói normatív támogatás) is kaphatnak juttatásokat, azzal együtt, hogy a kollégiumi elhelyezés számukra magasabb díjú.

4. Megjelent a bevételi oldalon a lakhatási támogatás¹ fogalma, amely újabb, hallgatói létszámhoz kötött normatív támogatás. Ezt többféleképpen is fel lehet használni, a műegyetemi gyakorlat szerint külön nem szerepel az ösztöndíjrendszer pénzbeli kiadási jogcímei között, mert egy részét kollégiumi fenntartásra fordítják, más részét pedig alapvetően a hallgatói normatívából finanszírozott szociális támogatásra. Azaz új kiadási jogcímet nem jelent.

5. A hallgatói normatíva mellett számtalan új, közfinanszírozású közvetlen juttatási formát vezettek be. Ezek közül a legfontosabbak:

- Megjelentek az egyes hallgatói csoportok támogatását célzó juttatások. Ennek keretében olyan központilag, a kormány vagy a minisztériumok, egyéb költségvetési vagy közfinanszírozású szervek által odaítélt ösztöndíjak, melyek nem általában a hallgatói normatíva emelésével, hanem egyes hallgatói csoportok kedvezményezésével, és kifejezetten az ő számukra kívánják emelni a hallgatói pénzbeli juttatások mértékét. Ilyen például a Klebersberg (Joganyag/B, 2013) ösztöndíj, az ápolói ösztöndíj (Országos Kórházi Főigazgatóság, 2023), az Új Nemzeti Kiválóság Ösztöndíj (NKFI, 2023), Magyar Sportcsillagok Ösztöndíj (Joganyag/C), de ide sorolható tulajdonképpen az MNB (MNB, 2016) által kialakított ösztöndíjrendszer is.

¹ Normatív alapú, leegyszerűsítve számítását: nem az intézmény székhelyén lakó államilag támogatott hallgatók létszáma alapján kapja az intézmény

- Megszaporodtak és számossá váltak különböző külföldi állampolgároknak vagy határon túli magyaroknak szóló hallgatói ösztöndíjak, mint például a Stipendium Hungaricum Ösztöndíj (Joganyag/D, 2022) (Eurostudent, 2024).
 - a Diaszpóra Felsőoktatási Ösztöndíj (Joganyag/E, 2020), az Ösztöndíj Keresztény Fiataloknak (Joganyag/F, 2017), Út a Diplomához (Joganyag/G, 2005), vagy a külföldi hallgatók miniszteri ösztöndíja (Joganyag/H, 2007).
 - A különböző (települési, megyei) önkormányzatok is bekapcsolódtak a finanszírozásba a Bursa Hungarica Ösztöndíjrendszeren (Joganyag/H, 2007) keresztül, melyek szociális ösztöndíjat adományoznak az arra rászoruló hallgatóknak.
 - Megjelentek az adójogszabályok alapján (Joganyag/I, 1995) az alapítványok által adott kedvezményes közterhű ösztöndíjak, melyeket például az oktatási intézményekben folytatott tanulmányokra, kutatásra, külföldi tanulmányútra (ösztöndíj címén) adnak. A Műegyetemen számos, döntően ilyen célokat finanszírozó alapítvány² található, számukról, a kifizetett hallgatói juttatásokról nincs elérhető statisztika.
 - Lehetővé vált, hogy az intézmények - a hallgatói normatívából folyósított ösztöndíjakkal azonos közteherfizetési kötelezettségekkel - hallgatói ösztöndíjat fizessenek más forrásaikból (Joganyag/J, 2011), nem csak a kifejezetten erre kapott állami támogatásból.
 - Megjelent a diplomás GYED³, melynek havi összege az alapképzésben részt vevő nappali munkarendű hallgatók tekintetében majdnem eléri, a mesterképzéseseknél jóval meg is haladja a hallgatói normatíva éves összegét. Pontos adatot ezekről sem találni, a Műegyetem Központi Tanulmányi Hivatala által adott tájékoztatás szerint a támogatáshoz 2021-ben ketten, 2022-ben 22-en, 2023-ban 20-an kértek igazolást, mindannyian nők voltak, illetve igazolásra jogosultak.
6. A hallgatói közvetlen pénzbeli támogatásba - két lépcsőben - bekapcsolódott a hallgatói hitelrendszer⁴, mely az államilag támogatott és az önköltséges hallgatók számára egyaránt kínál kamattámogatott hitelkonstrukciót.

Összességében megállapítható, hogy a hallgatói normatíva értékvesztése hatalmas, ugyanakkor a hallgatói normatíván felül közvetlen pénzbeli hallgatói juttatások számát az állam bővítette, a források és jogcímek, illetve a finanszírozott hallgatói csoportok és a nem állami szervezetek ezzel összefüggő kedvezményei tekintetében egyaránt.

² Erről nincs friss adat. Utolsó nyilvános statisztika ” A BME hozzájárulásával vagy közreműködésével létrehozott, működtetett, illetve székhelyére bejegyzett gazdálkodó szervezetek működésének értékelése” című, a BME Szenátus 2009. november 30-i ülésére beterjesztett anyagban található. Az előterjesztés akkor 74 alapítványt nevezett meg, mely műegyetemi kötődésű (a BME székhelyén, telephelyén bejegyzett, illetve a BME nevét használó).

³ A diplomás GYED összege az alapképzésben részt vett hallgatóknál a minimálbér 70%-a, 2023-ban bruttó 162 400 Ft; a mesterképzésben részt vettekénél a garantált bérminimum 70%-a, 2023-ban bruttó 207 480 Ft.

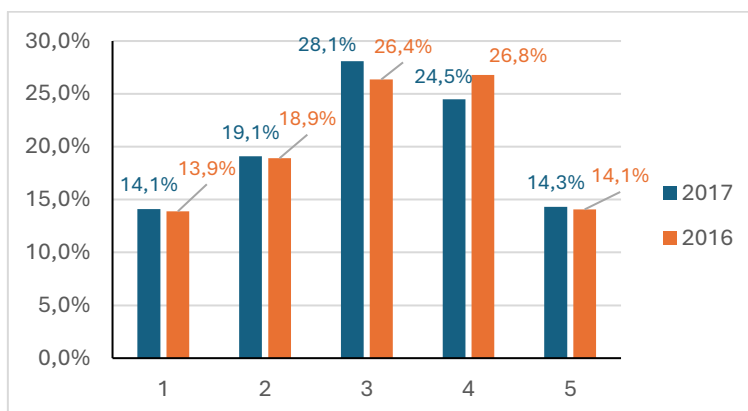
⁴ Erről részletesebben: <https://diakhitel.hu/ut-valaszto/> Letöltés ideje: 2024. december 21.

1.1 A hallgatói juttatások szakirodalma

A honi intézményi hallgatói juttatásokról, a hallgatói normatívával, annak intézményi felosztásával kapcsolatos kérdésekről kevés a szakirodalom. Ebből következően némileg érintjük a nemzetközi és hazai szakirodalom hallgatói juttatásokat érintő vonatkozásait, elsősorban azért, hogy kutatásunkat keretbe helyezzük.

A Műegyetem - a DPR (Diplomás Pályakövetési Rendszer) keretében a kérdéssel kétszer foglalkozva - két évet feldolgozó 2018-as kiadványában (BME 2018) mint a DPR intézményi kérdésének eredményei között ismertette a válaszokat arra kérdésre, hogy „Az alábbi szolgáltatásokkal mennyire volt elégedett? [hallgatói juttatásokkal kapcsolatos szolgáltatások (tájékoztatás, pályáztatás, kifizetések)]”. A válaszok az alábbiak szerint alakultak (1 - teljes mértékben elégedetlen 5 - teljes mértékben elégedett). Látható, hogy a válaszadók több mint negyede semleges a kérdésben, közel negyede valamilyen mértékben elégedetlen, míg 40% feletti azok aránya, akik inkább elégedettnek vallották magukat.

1. ábra: A végzetek elégedettsége a pénzbeli hallgatói juttatásokkal kapcsolatos szolgáltatásokkal (2017-ben és 2016-ban végzetek esetén)

Forrás: A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem frissdiplomásainak elhelyezkedési esélyei, 2018

Háló (2017) diplomamunkája az alábbiakat állapítja meg a hallgatói juttatásokkal összefüggésben:

- Felmérése alapján a hallgatók körében nagyon sok kritika fogalmazódott meg a folyamatot végző szervezet (általában a helyi Hallgatói Önkormányzat, HÖK) irányába, amit az ösztöndíjak elosztási mechanizmusához kapcsolódó megjegyzéseknél jeleztek. Szintén nagyon sok megjegyzés érkezett az ösztöndíjak odaítélését szolgáló pontrendszer kijátszhatóságáról, esetleges csalásokról.
- A hallgatói szervezeteknek szűkös erőforrásai vannak a szociális támogatás elbírálásához, valamint nincs lehetőségük az esetleges visszaélések ellenőrzésére.

- Kutatásában végzett felmérés szerint a 92 fő válaszadó 56%-a egyáltalán nem, vagy inkább nem elégedett az ösztöndíjak osztását végző szervezettel (korábbi megállapítása szerint az elosztást az intézmények végzik, legtöbb esetben a HÖK-ön keresztül maguk a hallgatók.)
- A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem⁵ kifizetési adatait elemezve, megállapítja, hogy a tanulmányi ösztöndíjakra sokkal többet költenek, mint a rendszeres szociális ösztöndíjra.
- Fontosabbnak vélt összegző megállapításai:
 - Az ösztöndíjak menedzselésénél megoldást jelenthetne, ha az elosztást végző hallgatói önkormányzatok helyett professzionálisabb intézményi alkalmazottak koordinálnák a folyamatot.
 - Szükséges lenne legalább az éves inflációval növelni a hallgatói normatíva összegét, mivel az 2008 óta nem változott és az ösztöndíjak minimális értéke ehhez van szabva. (Megjegyezzük, hogy a hallgatói normatíva jelenlegi összege 2020 óta változatlan.)
 - Nagyfokú kapacitásbővítésre van szükség a kollégiumi férőhelyek tekintetében, és az ösztöndíjakhoz hasonlóan érdemes lenne újragondolni az önköltséges hallgatókat megkülönböztető gyakorlatot az árazásban.

Pusztai és szerzőtársai (2019) szerint Magyarországon a legalacsonyabb Európában (a tanulmányban idézett Eurydice adatai szerint évi 1000 euró alatti) az elérhető hallgatói juttatások összege, s hazánk egyike azoknak az országoknak, ahol arányaiban a legkevesebb hallgató juthat ehhez hozzá, hiszen legfeljebb minden negyedik hallgató kap valamilyen juttatást.

- A szerzők az Eurodyce 2018-as kiadványából (Eurodyce, 2018) idéznek. A legfrissebb, még nem teljes körű Eurodyce (Eurodyce, 2023) adatok⁶ szerint Magyarországon a leggyakoribb ösztöndíj-összeg 820 euró, a legkisebb 50, a legnagyobb 4252 euró. Az EU rangsorban hazánk így nagyjából⁷ az utolsó nyolcban található.
- A legfrissebbnél régebbi, a szerzőkénél azonban újabb, részletes Eurodyce (Eurodyce, 2021) adatok szerint Magyarország továbbra is azon nyolc ország között van, ahol az elérhető hallgatói juttatások összege 1000 euró alatti. Szintén e tanulmány szerint a 2019/2020-as tanévben a nappali munkarendű hallgatók mintegy 24%-a részesült teljesítményalapú juttatásokban és 11%-a szociális alapú támogatásokban.

Az Eurostudent (2021/a) kutatásában a kérdésekre érvényes választ adók Magyarországon a hallgatók számára elérhető ösztöndíjak rendszerességével és pontosságával többségében inkább vagy teljesen elégedettek (58%), ám azok elérhetőségével, hozzáférhetőségével már csak kevesebb, mint 40%-ban. Az ösztöndíjak elbírálásának módjára már csak kevesebb, mint harmaduk

⁵ A 2016/2017-es tanév őszi félévében 495 799 085 Ft-ot költöttek tanulmányi ösztöndíjra és 277 051 200 Ft-ot a rendszeres szociális ösztöndíjra. A Műegyetem nyilvánosan már nem publikálja ezeket az adatokat, utoljára a 2017/18-as tanév második félévére közölt ilyet, mely szerint a legkisebb kifizetett ösztöndíj 300 Ft, a legnagyobb 450 000 Ft, az átlagos összeg 21 310 Ft volt.

⁷ Hiányos adatszolgáltatás miatti becslés.

adott pozitív értékelést, az elégedetlenek aránya itt a hallgatók közel felét teszi ki. Az ösztöndíjak összegével elégedetlenek alkotják az érvényes válaszadók közel 60%-át, míg az ezzel kapcsolatban elégedettek aránya csupán alig több mint 20%.

Szintén az Eurostudent (2021/b) kutatásából derül ki, hogy Magyarországon a hallgatói bevételek között 10% a valamilyen formájú állami támogatás. A kiadvány adatai szerint e tíz százalék 84%-a vissza nem térítendő támogatás. Tekintettel arra, hogy a hallgatókhoz a hallgatói normatíván felül is érkeznek vissza nem térítendő támogatások, a közvetlen állami támogatás nagyjából az összes hallgatói bevétel 8%-ára becsülhető⁸.

A hallgatók pénzügyi támogatási rendszereinek a hazai hallgatóknak felszámított tandíjak szintjével való összehasonlítása során az OECD-országok és más résztvevők három egyértelmű csoportba sorolhatók: azok, amelyek nem fizettetnek tandíjat és magas pénzügyi támogatással rendelkeznek a hallgatók számára (Dánia, Finnország, Norvégia és Svédország). Azok, ahol magas tandíjjal és magas pénzügyi támogatással jellemezhetők (Ausztrália, Anglia [Egyesült Királyság], Litvánia, Új-Zéland és az Egyesült Államok). Valamint azok, akik alacsony vagy mérsékelt tandíjjal rendelkeznek, és célzott pénzügyi támogatást kap a felsőoktatásban részt vevő hallgatók kevesebb mint 50%-a (Ausztria, Belgium, Franciaország, Németország, Olaszország, Románia és Spanyolország Flamand és Francia Közössége) A magas tandíjak csoportja általában olyan helyek, ahol a háztartásokon kívül más magánszervezetek nagyobb mértékben járulnak hozzá a felsőoktatási intézmények finanszírozásához. Általában jól fejlett diáktámogatási rendszerrel is rendelkeznek, amelyek jövedelemfüggő törlesztőrészlettel rendelkező kölcsönöket, rászorultsági alapú ösztöndíjakat vagy a kettő kombinációját kínálják. Angliában (Egyesült Királyság) a hallgatók több mint 90%-a csak a felsőfokú tanulmányok költségeinek fedezésére kap kölcsönt (nem pedig ösztöndíjat vagy segélyt). Az Egyesült Államokban a hallgatók 38%-a részesül kölcsönökből és ösztöndíjkból vagy segélyekből, 35%-a csak ösztöndíjkból/segélyekből és 7%-a csak kölcsönökből. Ausztráliában és Új-Zélandon a legtöbb diák vagy egyedül kap kölcsönt vagy kölcsönt és ösztöndíjat vagy ösztöndíjat is. Litvániában a hallgatók 57%-a csak ösztöndíjat vagy segélyt kap. Kanada részben kivétel ebben a csoportban, mivel a tandíjak magasak a hazai hallgatók számára, de csak 39%-uk részesül pénzügyi állami támogatásban (OECD, 2024).

Antonucci véleménye szerint a kontinentális hallgatótámogatási rendszerek a liberális modell felé haladnak, Tanulmányában e rendszert magas tandíj, csak a rászoruló diákoknak nyújtott segély, anyagi helyzettől függő kölcsön, közepes/magas munkaerőpiaci részvétel, valamint közepes családi hozzájárulás jellemez, amit aggasztónak tart (Antonucci, 2014).

⁸ A KSH-nak, más szervezetnek, illetve a zárszámadási törvénynek nincs olyan bontása, melyből kiszámolható, hogy a hallgatói közvetlen, vissza nem térítendő állami támogatások közül milyen arányt képviselnek a hallgatói normatívából származó és külön, az azon felüli állami támogatások.

Az OECD tanulmányából megállapítható, hogy az OECD-kormányok a támogatások és kölcsönök különböző kombinációival támogatják a diákok megélhetési vagy oktatási költségeit - és ezek a kombinációk még a hasonló tandíjjal rendelkező országokban is eltérőek. A kapott vagy felvett pénz összege is jelentősen eltér az egyes országokban. Érdekes módon a felsőoktatási hallgatók által kapott ösztöndíjak vagy ösztöndíjak átlagos összege meghaladja az állami intézmények által felszámított átlagos tandíjat az országok 60%-ában, amelyekre vonatkozóan adatok állnak rendelkezésre. Ezekben az országokban az ösztöndíjak és ösztöndíjak nagylelkűek, és a hallgatók megélhetési költségeit is finanszírozhatják. A fennmaradó nyolc országban a kapott összeg nem elegendő a mesterképzésért felszámított éves tandíj fedezésére. Ezekben az országokban az ösztöndíjban vagy ösztöndíjban részesülő hallgatóknak diákhitel formájában is kölcsönt kell felvenniük tanulmányaik finanszírozásához, ha nem rendelkeznek az önálló fizetéshez szükséges pénzügyi kondíciókkal (OECD, 2024).

A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája (HÖÖK) két „Jövőkép” című anyagában, a „Jelentés a Jövőkép Programról” (HÖÖK, 2018/a) és a „HÖÖK Jövőkép'24” (HÖÖK, 2024) foglalkozik a hallgatói juttatásokkal. A 2018-as anyag⁹ főbb megállapításai szerint:

- Az alacsony normatíva miatt az ösztöndíjak alacsonyak.
- Felméréseik szerint sem a szociális támogatások, sem a tanulmányi ösztöndíjak nem töltik be eredeti szerepüket.
- Kijelentik, hogy *„az ösztöndíjak elosztási módszerével is problémák vannak. A számítási módszerek nem kellően differenciáltak, ezért torz és igazságtalan eredményeket okoznak. A szociális ösztöndíjknál problémát okoz, hogy kellő jogosítványok hiányában a rendszer még mindig nem tudja teljes mértékben kiszűrni a nem rászoruló hallgatókat. Egyes intézményekben a pályáztatáshoz és/vagy az ösztöndíjak kifizetéséhez kötődő túlzott bürokrácia, illetve az ösztöndíjak határidőn túli utalása tovább nehezíti a helyzetet.”*

Megoldási javaslataik közül egyedül a hallgatói normatíva emelése megragadható. A többi inkább küldetésnyilatkozat-jellegű, a források növelését, (a közvetetten nyújtott hallgatói támogatások tekintetében) a szolgáltatási színvonal emelését szorgalmazza.

A 2024-es anyag számításokat, kutatási, különösebb vizsgálati eredményeket nem tartalmaz. A felsőoktatás minden aspektusában felsorolja a szerinte javítandó területeket, szolgáltatásokat. Nem ad magyarázatokat azokra, az önkéntelenül is megfogalmazott kérdésekre, hogy az általuk javasolt költségnövelő akciókra miért nem került eddig sor, illetve miért kerülne most, ha eddig nem történt meg.

Az anyag hallgatói normatívát kétszeresére, ezen belül a tanulmányi ösztöndíjakat és a szociális támogatásokat is emelné, utóbbiaknál nem szorzót javasol, hanem hogy azok elég motiválók,

⁹ Mindkét anyag szerzője a pdf dokumentum szerint a felsőoktatási helyettes államtitkár, jóváhagyta dr. Horváth Zita.

illetve az alapszükségeket kielégítőek legyenek. Az önköltséges hallgatóknál fontosnak tartja megemlíteni, hogy őket nem az államilag támogatott hallgatók száma alapján megállapított normatívák terhére támogassák, hanem intézményi forrásokból bővítve az erre szánható kereteket. E követelés nem feltétlenül könnyíti az önköltséges hallgatók helyzetét, hiszen az intézmények aligha akarnak az önköltséges hallgatók életminőségének javítására, és más tevékenységeikre ugyanakkor kevesebbet költeni. Emiatt kézenfekvő, hogy az ilyen ösztöndíjak fedezetét az önköltség emelésével teremtik elő, így összességében általában nem javul az önköltséges hallgatók helyzete.

A kollégiumnál nem foglalkozik a hatósági áras kollégiumi térítési díj és az önköltség, valamint ezért a kollégiumi férőhelyet kapott és nem kapott hallgatók kiadásai között egyre nyíló ollóval. Sőt, mintha fordítva lenne, és a kollégiumokat fenntartóknak a szálláshely-nyújtás profitábilis vállalkozás lenne: 12 ezer budapesti kollégiumi férőhely létesítését, vidéki kollégiumi kapacitásfejlesztést, illetve kollégiumi felújítási programot és minőségfejlesztést javasol.

A Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája (HÖÖK) két kutatást (HÖÖK 2016, és HÖÖK 2017/b) folytatott a kollégiumokról, valamint a 2018-as „Jövőkép” című anyag is foglalkozik a kollégiumokkal. Legfontosabb megállapításaik és javaslataik:

- A 2017-es kollégiumi kutatás azt mutatta, hogy a kollégiumokba országosan 130-140 százalékos volt a túljelentkezés, és nagyjából 10 ezer új kapacításra lenne szükség Budapesten ahhoz, hogy kicsit javuljon a helyzet. Ezen belül a Műegyetem tekintetében 120 %-os túljelentkezést mért, 873 hiányzó férőhellyel.
- A „Jövőkép” c. anyag megállapítja, hogy a felsőoktatásban 54 500 a kollégiumi férőhely, ebből 44 400 állami fenntartású intézmények kezelésében van, s e férőhelyek több mint 85%-a nem felel meg a jelenlegi jogszabályi minimumfeltételeknek.
- A „Jövőkép” a kollégiumi problémák között - a PPP-s kollégiumokkal összefüggésben - kiemeli, hogy *„sokszor problémás az együttműködés a szolgáltatókkal, valamint az új létesítményekben nem biztosítottak a közösségi helyiségek, a tanulószobák. a fórumon szóba került a mai napig esetlegesen biztosított szakkollégiumi férőhely és együttlakás lehetősége is mint megoldandó probléma.”* Javaslatai között kéri *„a mihamarabbi megszabadulást az életterhelő konstrukcióktól”*.
- A 2017-es kollégiumi kutatás - érdekképviselői szervezettől - kissé szokatlan módon önköltségszámítási módszertani ajánlást tesz közzé, azzal a céllal, hogy a finanszírozó ennek figyelembevételével támogassa a kollégiumok működését.
- Szintén a 2017-es kollégiumi kutatás tesz javaslatot a kollégiumi térítési díjak kismértékű emelésére, véleménye szerint a hallgatói (és nem kollégiumi) normatívának függvényében alakítva ki a térítési díjat. Egyik normatívának sincs sok köze az önköltséghez, világos, hogy az érdekképviselői szervezet az állami támogatás növelését, önköltséghez közelítését látja

megoldásnak. A szándék érthető, a későbbiekben említjük, hogy például Budapesten 2024-ben nagyjából tanévente másfél millió forint támogatással több illeti meg a kollégiumban lakót az albérletben lakóhoz képest, amennyiben utóbbi lakhatására külön kompenzációt nem kap. E kettőnek - a saját lakást vásárló kifejezetten tehetősek kivételével - lényegében nincs alternatívája. Ennek tudható be az ilyen erős és nyilvánvaló járadékvdászati szándék: anyagukban a hallgatói normatívánál fel sem merül, hogy annak például a minimálbér-emelkedést kell követnie.

Összefoglalva a két anyag gondolatait, a HÖOK javaslatot tesz 1) a kollégiumok nagyobb állami támogatására és kollégiumi kapacitásbővítésre, 2) a szolgáltatási színvonal emelésére, 3) a hallgatók jogai kiterjesztését gátló konstrukciók (PPP finanszírozás, szakkollégiumi szabályozás) felülvizsgálatára. Valamint 4) a hátrányos helyzetű, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű hallgatók kollégiumba kerülési esélyeinek javítására az elsőévesek pozícióinak javítását javasolják (Zeleny s szerzőtársai, 2021)), továbbá 5) a külföldi hallgatók jelenlétének maximalizálására. Megjegyezzük, hogy a vizsgált intézményi szabályozások (Joganyag/K, 2023) (Joganyag/L, 2023) szerint a kollégiumba bekerülés szabályozásában és a kapcsolódó döntésekben a hallgatói önkormányzatok meghatározó szereppel bírnak. A 4) számú javaslat kiindulópontja valószínűleg ezért az, hogy az érzékelt társadalmi szerep erősen hatott a kérdéssel kapcsolatos válaszreakcióra. Azaz a kollégiumi férőhelyekről döntő felsőbb évesek elméletben szívesen támogatnák az elsőéveseket, de gyakorlatban nem szívesen mondanának le saját férőhelyeikről a javukra.

Figyelemre méltó Polónyi kritikája (Polónyi, 2011), melyre a későbbiekben külön is utalunk:

Véleménye szerint a hallgatói támogatások akkori rendszere számos problémával küszködik, melyek az alábbiak:

- A hallgatói támogatások intézmények közötti elosztása kizárólag a hallgatólétszámtól függ, - miközben nyilvánvaló, hogy igen jelentősen eltér az egyes intézmények hallgatóinak szociális helyzet szerinti rekrutációja.
- A hallgatói támogatások intézményen belüli, karok közötti elosztása is általában mechanikus, kizárólag a hallgatói létszámtól függ, miközben itt is nyilvánvaló, hogy igen eltérő az egyes karok hallgatóinak szociális helyzet szerinti rekrutációja
- Az elosztásban a tanulmányi teljesítmény játszik meghatározó szerepet, azaz a támogatások legalább fele a tanulmányi teljesítmény szerint kerül elosztásra - miközben nyilvánvaló, hogy az egyes karokon ugyanazon tanulmányi teljesítmény eléréséhez más-más erőfeszítés szükséges, tehát a tanulmányi eredmény, mint elosztási elv hangsúlyozása lényegében hamis teljesítményelvet helyez előtérbe. Más oldalról az is közismert, hogy a tanulmányi eredmények erősen függenek a szociális háttértől, tehát a tanulmányi teljesítményt előtérbe helyező elosztási elv éppen a szociálisan hátrányos helyzetűeket hozza kedvezőtlenebb pozícióba.

- A tanulmányi teljesítményre épülő elosztás mellett felhozott két alapvető érv egyike az, hogy ez jól mérhető miközben a szociális helyzet nem, a másik érv pedig azt hangsúlyozza, hogy a tanulmányi teljesítmény ösztönzése az oktatás minősége szempontjából fontos. Mindkét érv vitatható, ugyanis éppen a fentiekben elmondottak bizonyítják, hogy a tanulmányi eredmény látszólagos jól mérhetősége mögött számos teljesítménybizonytalanság van. És az is vitatható, hogy a hallgatók tanulmányi eredményét csakugyan pénzzel ösztönöznie kell-e az államnak. Hiszen a tanulás a hallgató érdeke, a hallgatónak lesz belőle haszna. Ha egyáltalán azonosulunk azzal, hogy az államnak kell valamiért a tanulók eredményeit díjazni, akkor is legfeljebb azt lehet elfogadni, hogy van egy tanulmányi eredmény minimum, amely alatt nem kaphat egyetlen hallgató sem támogatást.

- A jelenlegi rendszerben a szociális célú támogatások esetlegesek, nem kiszámíthatóak.
- A hallgatók pénzbeli támogatásának elosztása egy hallgatói oligarchiának jelentős hatalmat és biztos apanázst jelent.
- A kívülállóknak, kívülről jövőknek viszont egy nem igazán kiszámítható, nem átlátható támogatást nyújt a rendszer. A felsőoktatási intézménybe jelentkező tanulók számára a jelenlegi rendszer nem átlátható, sőt kimondottan riasztó.

Összefoglalva a szakirodalom a hazai hallgatói juttatásokat érintő megállapításait, közös bennük, hogy a vissza nem térítendő hallgatói juttatásokról, azok menedzseléséről egyöntetűen kedvezőtlenül nyilatkoznak. Az összegeket alacsonynak tartják, a kollégiumi finanszírozás és díjmegállapítás rendszerét elégtelennek találják, a hallgatói juttatások menedzselését közepesnek, vagy annál rosszabbnak, esetenként szakszerűtlennek, méltánytalannak. Leginkább a hallgatói juttatások, valamint a kollégium elhelyezésre adott támogatások és a hallgatók megélhetési, továbbá a kollégiumok fenntartási költségei közti szakadékot látják hatalmasnak, intézményi menedzseléssel áthidalhatatlannak, illetve elégtelennek a hallgatói juttatásokat szétosztó hallgatói önkormányzat felkészültségét. A szakirodalomban és kutatásunkkal összefüggésben tanulmányunkban többször előkerül az a kérdés is, hogy milyen mértékben kell az államnak a tanulmányi teljesítményt ösztönöznie, a szociális helyzetet kompenzálnia, illetve mennyire méltányos az önköltséges hallgatók juttatási szempontú megkülönböztetése.

1.2 A hallgatói juttatások műegyetemi menedzselése

A Műegyetemen a Térítési és Juttatási Szabályzat (TJSZ) bontja ki a Nemzeti felsőoktatási törvény és a végrehajtására kiadott kormányrendelet hallgatói juttatásokra vonatkozó rendelkezéseit. A szabályzatot a Kancellária részeként működő Értékesítési és Szolgáltatási Igazgatóság¹⁰ (ÉSZI) gondozza. A szabályzat igyekszik egységben kezelni az egyetemre érkező, onnan kifizetett vissza

¹⁰ Korábban Diákközpontnak, majd a kancellári rendszer megjelenésével Hallgatói Szolgáltatási Igazgatóságnak hívták.

nem térítendő hallgatói juttatásokat. Az egységes kezelést a szabályzat a hallgatói vissza nem térítendő pénzbeli juttatások tekintetében az alábbi sajátosságokkal értelmezi:

- Az ún. saját bevételekből származó, ösztöndíjként kifizethető hallgatói juttatások esetében csak keretszabályokat alkalmaz, ezek menedzselése decentralizált, azaz többnyire a karok végzik, mint olyan szervezetek, melyeknek bevételeik és szándékaik egyszerre van e tekintetben. Ennek feltehető oka, hogy ezek többnyire inkább valami közteher-elkerülő munkabérek, melyeket elsősorban vállalkozások fizetnek - az egyetemen keresztül - a projektekben hallgatói jogviszonnyal részt vevőknek. Az ún. „MNB” ösztöndíjat a szabályzat külön is megnevezi, ami tulajdonképpen „sima” „saját bevétel” ösztöndíj (is lehetne), de volumene, tartós jelenléte és az egyetemen belüli koordináció miatt indokoltnak tartották az ösztöndíjfajta szabályzatban való külön megjelenését.
- A szabályzat nem foglalkozik például a kifejezetten külföldi hallgatóknak folyósított olyan juttatásokkal, mint az Erasmus ösztöndíjak, aminek legfőbb oka, hogy most vagy korábban azokat az ösztöndíjakat más szervezeti egység kezelte/kezeli, és/vagy a döntés nem igényli több egyetemi szervezet, különösen a hallgatói önkormányzat közreműködését.
- A szabályzat azoknál az állami forrású ösztöndíjaknál, ahol az Egyetem vagy csupán „postás”, azaz az odaítélésről szóló döntésben vagy nem vesz érdemben részt, vagy nem a hallgatói önkormányzat közreműködésével, ott azokról legtöbbször csak említést tesz. Ennek célja, hogy tisztázza: mely szervezeti egységnek mi a feladata az ösztöndíjjal kapcsolatos kérdésekben. Ezek az ösztöndíjak a Doktorandusz ösztöndíj (Joganyag/H), a Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj (Joganyag/H), a Külföldi hallgatók miniszteri ösztöndíja (Joganyag/H), a Diaszpóra Felsőoktatási Ösztöndíj, az Ösztöndíj Keresztény Fiataloknak, az Új Nemzeti Kiválóság Program¹¹ ösztöndíj, a Magyar Sportcsillagok ösztöndíj, a Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói ösztöndíj (NKFI,2023) és a Nemzeti felsőoktatási ösztöndíj¹². Idesorolható a doktoranduszok számára adott, állami normatív támogatásból származó ösztöndíj, amelynél nincs egyetemi redistribúció. Kérdőíves kutatásunk ezért ezekkel az ösztöndíjtípusokkal, illetve a doktori képzésben részt vevő hallgatók állami támogatásból származó juttatásaival általában nem foglalkozik, mert azok inkább valamilyen teljesítménybér-jellegű (hasonlóan más ösztöndíjtípusokhoz, ahol az egyetem szintén „postás”, azaz központi oktatáspolitikai célokat mechanikusan hajt végre) juttatások, ahol az egyetem szerepe voltaképpen ügyintézői szerepre korlátozódik.

¹¹ Ennél az ösztöndíjtípusnál az érdemi döntés az egyetemen belüli, de nem a hallgatói önkormányzat közreműködésével születik.

¹² Az ösztöndíjtípusnál külön rektori-kancellári utasítás szabályozza az elnyeréséhez szükséges feltételeket, azzal, hogy a hallgatói önkormányzat dolgozza ki az ehhez szükséges pontrendszert. Figyelemmel arra is, hogy ezeket az ösztöndíjakat hallgatói létszám alapján, arányosan osztják szét a felsőoktatási intézmények között, olyan ösztöndíjtípusnak tekinthető, amely esetében a közöségi (hallgatói önkormányzati) döntésnek a szokásosnál kisebb a szerepe.

- A szabályzatban nem szerepelnek azok a - szintén közvetlen állami céltámogatásként érkező - ösztöndíjtípusok, melyek például az 51/2007-es kormányrendeletben felsoroltatnak¹³, de a Műegyetemen nincs azokkal érintett hallgató.
- A kollégiumi férőhelyeket a szabályzat juttatásként kezeli, tekintettel arra, hogy - az államilag támogatott és önköltséges hallgatók számára eltérően, de egyaránt hatósági árasan - a térítési díjak összege lényegesen kisebb, mint az önköltség. A Műegyetemen jelenleg nincs kontrolling, vagy más, alkalmas rendszer, amivel a kollégiumok önköltséget mér(het)nék. 2017-ben tettek erre kísérletet, de végül elvetették a kollégiumi önköltségszámítás bevezetését. Feltehetőleg annak okán, hogy a finanszírozó állam részéről nem látszott a kollégiumra adott állami támogatás és a kollégiumi önköltség összekapcsolásának szándéka, így a mérés felesleges volt. A kollégium önköltségszámítása ugyanakkor logikus és elkerülhetetlen lépés, hiszen a hatósági áras kollégiumi férőhelyek és a csökkenő állami céltámogatás miatti növekvő veszteség okozta károkhoz be kell mutatni a költségek és bevételek közötti egyre mélyülő szakadékot. 2023-ra az ÉSZI - saját önköltségszámítási módszere alapján - megbecsülte a költségeket (BME ÉSZI, 2023). Ezek szerint a kollégiumok összes éves vesztesége kicsivel több, mint 1500 millió Ft. Egy férőhelyre egy tanévben tehát mintegy 380 eFt-os veszteség jut¹⁴. Az egyes, nem PPP-s kollégiumok átlagos önköltsége 60-70 eFt havonta, egy főre, 10 hónapos igénybevétellel számolva. PPP-s kollégiumoknál a férőhelyre számolt önköltség havi 115 eFt és 130 eFt közé esik. A Műegyetemen 2023-ban a legmagasabb havi térítési díj - állami ösztöndíjas hallgatóknak - 11 650 Ft, míg az önköltséges hallgatók számára 23 300 Ft. Ezzel szemben Budapesten 2023-ban az albérleti díjak (Világgazdaság, 2023) már havi 200 000 Ft fölött jártak, míg például Miskolcon ez 110 000 Ft. Erre az albérleti díjra rakódnak rá a közüzemi díjak. A számok alapján látható, hogy még az átlagos budapesti albérlet ár - figyelemmel a rezsire is - nagyjából négy-hétszerese az állami ösztöndíjas hallgató budapesti egyetemen fizetett kollégiumi térítési díjának, amennyiben azt feltételezzük, hogy az albérletben hárman (EduLine, 2023) laknak. A 2024-es adatok szerint a kedvezőtlen folyamatok tovább folytatódtak. A G7 (G7, 2024) számításai alapján amíg Budapesten 2015-ben még négyszeres különbség volt a kollégiumi szoba és az albérleti szoba költsége között, 2024-ben már hétszeres. Szintén a G7 említett publikációjából derül ki, hogy a tartósan veszteséges kollégiumi szolgáltatást az - általuk vizsgált - intézmények többsége egyszerűen úgy kezeli, hogy a kormányrendeleti hatósági árnak többszörösére emelik a kollégiumi térítési díjat. A kollégiumi férőhely, mint hallgatói juttatás a szabály megszegésétől függetlenül hatósági áras, ami miatt például Budapesten, 2024-ben mintegy 150e Ft havi támogatást kapott az oda bejutott (államilag támogatott) hallgató, az albérletben lakó (és nem kompenzált) hallgatóhoz képest.

¹³ Például a Vásáry Tamás-ösztöndíj, Törőcsik Mari-ösztöndíj, Dózsa Imre-ösztöndíj

¹⁴ 4114 férőhellyel számolva.

Ekkora különbség már nagyon súlyos méltányossági problémákat vet fel, nem megkerülhetővé teszi a kollégiumi férőhelyek elosztási rendszerének vizsgálatát.

- A szabályzat egyáltalán nem tartalmaz rendelkezéseket azokra az esetekre, ahol az Egyetem önkéntes - jogszabályban vagy állami szervezet határozatában nem nevesített - lebonyolító, például amikor közreműködik valamely alapítványi ösztöndíj hallgatókhoz eljuttatásában.

- A szabályzat foglalkozik hallgatói támogatások közé sorolt (a hallgatói előirányzat részeként érkező) hallgatói jegyzet, illetve sport-kulturális normatívák, a lakhatási normatíva, mint céltámogatások felhasználásával. E normatívákból vagy intézményi szolgáltatásokat támogatnak, vagy pénzbeli juttatásként szociális támogatást nyújtanak, így hallgatói juttatásként egy része nem vehető figyelembe, másik része meg olyan, mint, ha valamelyest növelné a hallgatói normatívát.

Az alábbiakban összefoglaljuk a hallgatói juttatások menedzseléséhez kapcsolódó döntési és hatásköri gyakorlatot.

1. Az első csoportba sorolható hallgatói juttatások az ún. hallgatói előirányzatba tartozók. Ennek felosztására részletes törvényi, kormányrendeleti és belső egyetemi szabályok rendelkeznek. Az ebből származó hallgatói juttatások közül a pénzbeliokről és a kollégiumi férőhelyekről jellemzően a Hallgatói Önkormányzat (HÖK) testületei döntenek, a szolgáltatások finanszírozásáról az Értékesítési és Szolgáltatási Igazgatóság (ÉSZI) és a HÖK vegyesen. Ez alól kivétel a hallgatói előirányzathoz a HÖK támogatására szolgáló keret, amiről a HÖK önállóan dönt (formálisan javaslatot tesz, de csak azért mert nincs kötelezettségvállalási joga). Az adminisztrátor az ÉSZI.

2. A második csoportba azok a közfinanszírozású juttatások tartoznak, amelyek valamilyen jogszabályból, vagy azzal azonos értékű állami (szervtől származó) rendelkezésből származó céltámogatások, melyek jellemzően pénzbeliek, és van rá belső szabályozás. Elosztásukról és adminisztrációjukról többnyire a kiírók, ritkábban azok az egyetemi szervezetek rendelkeznek, melyek ebben leginkább érdekeltek (szakértőt delegálnak, adatot szolgáltatnak stb.). A HÖK ezekben nem vesz részt. A belső, egyetemi szabályokat többnyire az ÉSZI hozza a Juttatási-térítési Szabályzatban. Ilyen például az ÚNKP (jelenlegi neve EKÖP) ösztöndíj (erre külön és részletes belső szabályozás született, ahol a hangsúly, a különböző akadémiai szereplők közötti feladatmegosztáson van), a Stipendium Hungaricum ösztöndíj vagy a Diaszpóra ösztöndíj.

3. A harmadik csoportba azok a köz- vagy magánfinanszírozású juttatások tartoznak, melyek szintén céltámogatások, nem jogszabályból származnak. Ezekre, mint ún. saját bevételekre van keretszabály, melyet az ÉSZI menedzsel, és többnyire az a szervezet foglalkozik az adott juttatás adminisztrációjával, amelyik a juttatást odaítéli, vagy ahova az hagyományok szerint tartozik. A HÖK részvétele nem jellemző. Kivételt képez az MNB ösztöndíj, ami nevesített, nem „sima” saját

bevétele. Jellemzően ilyenek a különböző állami k+f pályázatok, melyeken a karok nyernek, és a pályázatot abból hallgatói ösztöndíjat enged kifizetni.

4. A negyedik csoportba azok a juttatások tartoznak, melyeknél a köz- vagy magánfinanszírozó támogat, jogszabály nélkül. A finanszírozó jellemzően a menedzselés költségeinek nagy részét az egyetemre hárítva az egyetemen intézi az adminisztráció döntő részét, de a kifizetés és az érdemi döntés a jellemzően alapítványi formában működő finanszírozónál történik. A HÖK részvétele ezeknél nem jellemző, esetleges. Ilyen például a Pro Progressio Alapítvány hallgatói ösztöndíjai, illetve a megszámlálhatatlan kari, tanszéki (ez jellemzően azt jelenti, hogy oda bejegyzett, valójában nem az egyetem, hanem egykori vezetők által alapított) alapítvány többségének ösztöndíjai.

Általános szabálynak tekinthető, hogy az adott juttatás tekintetében a finanszírozó éppen milyen konstrukcióban, milyen döntési- és hatásköri feltételekkel ad támogatást, jelentős mértékben a hagyományokon alapul, hogy a finanszírozás kezdeti szakaszában az egyetem milyen lebonyolítási eljárást választott. A hallgatói normatívából származó juttatások menedzselésének legnagyobb részért a hallgatói önkormányzat testületei, illetve vezetői végzik. Az egyetem foglalkoztatottjai a tartalmi kérdésekben érdemben nem vesznek részt, feladatuk a lebonyolítás, illetve a szabályok betartásának és betartatásának ellenőrzése. Ennek okai:

- *Hagyományok.* A hallgatói juttatásokat évtizedek óta a hallgatói közösségek (a hallgatói önkormányzat szervei) osztják szét, nekik van ebben gyakorlatuk. Ebből (is) következik, hogy az egyetemi öngazdálkodásban szokásosnak tekinthetően gyenge és sajátos a professzionalitásra törekvés. A hallgatók szociális helyzetére vonatkozó eljárási szabályok, igazolás-minták stb. egyre kidolgozottabbak, részletesebbek (ezek ugyanis könnyítik a bírálók dolgát). Tartalmi ellenőrzés, szociális helyzetfelmérés stb. nincs, a hallgatói támogatások elosztásához szociális szakembert vagy menedzsert nem, vagy nem kifejezetten e tevékenység professzionalizálása szempontjából foglalkoztatnak. (Ezek növelnék a döntéshozók terheit és szakértői hatalmat vennének el a választott hallgatói vezetőktől, valamint a legitim hatalmat gyakorló adminisztrátoroktól.)
- *Motiváció hiánya.* A hallgatói juttatásokra adott állami támogatások, és különösen a pénzügyi juttatások másra nem használhatók¹⁵, így a különböző intézményi érdekcsoportok esetleges átcsoportosítási szándékai kudarcra vannak ítélve. Ezen felül a vezetők döntő része a kínált felsőoktatási szolgáltatás magkompetenciáit tartja elsőrendűnek (oktatás, kutatás, mivel maga is többnyire oktató-kutató), a kiegészítőket, mint hallgatói juttatások, kollégiumi férőhelyek, kevésbé. Ebből következően nincsenek a rektori vagy kancellári irányítású vezetők figyelmének középpontjában a hallgatói juttatásokra adott (állami) támogatások felosztási kérdései.

¹⁵ Vagy, ha igen, mint például a jegyzet-sport-kulturális támogatások egy részének felhasználása, ott a Műegyetemen a hallgatói önkormányzatnak nincs benne hatásköre.

- *Kis mozgáster.* A különböző jogszabályok, belső szabályozók meglehetősen kevés mozgásteret adnak a döntésekben, ami tovább csökkenti a nem hallgatói érdekcsoportok motivációit. Részletesen szabályozzák a juttatásokhoz történő hozzáférés feltételeit, az adminisztráció nagy része a hallgatói önkormányzattól független, így az ott dolgozók esetleges visszaéléseinek esélye kicsi. Ezen felül a hagyományosan önigazgató modellben menedzselte egyetemeken nem különös, ha valamely érdekcsoport saját magára, azon belül vezetőire kedvező szabályokat hoz.
- *Szabályozási szerep.* A hallgatói önkormányzat a nemzeti felsőoktatási törvény szerint a hallgatói juttatásokat rögzítő ún. térítési- és juttatási szabályzat elfogadásával szemben egyetértési jogot gyakorol. A jelenlegi jogszabályi megfogalmazás¹⁶ szerint egyetértési jogot gyakorol a hallgatói célú pénzeszközök felhasználásában szintén. Ez lényegében azt jelenti, hogy a HÖK a szabályok megalkotására és a végrehajtásra is erős befolyást gyakorol, ami még könnyebbé teszi számára, hogy magát helyezze előtérbe annak végrehajtójaként.
- *Hallgatói motiváció.* A hallgatói juttatások menedzselésének részeként az abban részt vevő hallgatók juttatásokat kaphatnak, arra érdemesnek tartott hallgatótársaikat kedvezményezhetik. Ez részben erősíti az érintett hallgatók részvételi kedvét, másrészt tehermentesíti az egyetem más forrásait, mert kevesebbet kell más forrásokból a hallgatói juttatások lebonyolítására, hallgatói tudományos, oktatási, közéleti stb. aktivitások ösztönzésére költenie. A hallgatói juttatásokról szóló döntés, az abban szerzett erős befolyás az egyetlen igazi „kemény”, az önkormányzatiság jegyeit hordozó hallgatói önkormányzati döntés, más források - ideértve saját működésük finanszírozását - felhasználásával kapcsolatban a HÖK legfeljebb javaslatot tehet. Fentieknek megfelelően kutatásunkban elsősorban a hallgatói normatíva felosztásának, hallgatókhoz eljuttatásának menedzselési kérdéseire kérdeztünk rá. Ezen felül kíváncsiak voltunk a kollégiumi férőhelyek, mint speciális (támogatott árú) hallgatói juttatás elosztásának, jellegzetes problémáinak megítélésére, illetve, hogy a jelenleg nem pénzben adott, de a hallgatói juttatások közé sorolt támogatásokról (jegyzettámogatás, kulturális és sporttámogatás) mi a vélemény.

1.3 A saját kutatás megalapozása

Az alábbiakban foglaljuk össze a műegyetemi hallgatói juttatási rendszer kutatásunk szempontjából lényeges rendelkezéseit és összegeit.

1. Jelenleg tehát több csatornán is érkezik az egyetemre állami támogatás, amit pénzbeli hallgatói juttatásokra lehet és kell használni. Egy részük normatív alapú, ami azt jelenti, hogy a felhasználható forrásokat jellemzően valamilyen hallgatói létszám után kapja az egyetem, mely

¹⁶ A hallgatói önkormányzat például az ifjúságpolitikai pénzeszközök felhasználásával kapcsolatban is egyetértési jogot gyakorol, bár jogszabály nem nevezi meg, hogy mi tekinthető ifjúságpolitikai célú pénzeszköznek.

aztán szétesztja azt a saját belső szabályai szerint, figyelembe véve a jogszabályi kereteket. A hallgatói pénzbeli juttatások legfőbb forrása az államilag támogatott hallgató után járó ún. hallgatói normatíva (melynek egy főre jutó összege évente 166 600 Ft), melyből

- a. teljesítményalapú ösztöndíjakat mint
 1. tanulmányi ösztöndíjat,
 2. intézményi szakmai, tudományos és közéleti ösztöndíjakat (jellemzően ide tartoznak a KHK¹⁷-k, EHK által meghirdetett ösztöndíjak, mint pl. KBME, Képviseleti, Közösségi ösztöndíjak)
 3. méltányossági alapú juttatásokat mint
 - a. rendszeres szociális ösztöndíjat,
 - b. rendkívüli szociális ösztöndíjat,
 - c. alaptámogatást,
 4. szakmai gyakorlati támogatást ad az egyetem.
5. Más állami forrásból is adható - az Egyetemen keresztül - ösztöndíj, ilyen például a hivatkozott Bursa Hungarica, a Nemzeti Felsőoktatási Ösztöndíj, a Magyar Sportcsillagok ösztöndíj. Ezek speciális hallgatói célcsoportnak szólnak, odaítélésükkor - mint említettük - az egyetem kevés mozgástérrel bír.
6. Korábban szintén megjegyeztük, hogy nem állami céljuttatásból, pl. vállalati támogatásból származóan is adhat az egyetem ösztöndíjat, az állami céltámogatásból származó ösztöndíjakkal azonos feltételekkel - a már írtak szerint ennek lebonyolítását a szabályzatban rögzítetten az érintett átfogó szervezeti egységek (jellemzően karok) végzik.
7. A korábban hivatkozottak szerint hallgatói juttatásként veszik számba (mert az állami céltámogatás, a költségvetési szerveknél használt fogalom szerinti „hallgatói előirányzat” annak tartja) az alábbi állami támogatásokat is, amelyeket részben közvetlenül hallgatói pénzbeli juttatásokra, részben az egyetem egyes szolgáltatásainak támogatására használhatnak fel. 2024-ben ilyenek
 - a. a kollégiumi-diákotthoni elhelyezés (melynek normatívája 116 500 Ft/év/fő);
 - b. a lakhatási támogatás (melynek normatívája 67 200 Ft/év/fő);
 - c. a tankönyv- és jegyzettámogatás, valamint a sport- és kulturális tevékenység normatívája (e kettő együttesen 14 566 Ft/év/fő).
8. Az empirikus kutatással érintett hallgatói juttatások néhány jellemző adatát az 1. táblázat tartalmazza. Ezek az összegek pénzbeli juttatások, a hallgatói előirányzatból fizetik, elosztásukat szabályzat alapján a hallgatói önkormányzat testületei végzik. A tanulmányi ösztöndíjat karra bontva, az összemérhető tanulmányi teljesítményű hallgatókon, az ún. „homogén hallgatói csoportokon” belül osztják szét, tanulmányi eredmények alapján. A többi, érdem szerinti

¹⁷ KHK: kari hallgatói képviselet, a hallgatói önkormányzat kari szintű vezető testülete.

ösztöndíjnál részletes pontozási rendszer szerint döntenek, a szociális támogatás pontozási rendszerét a vonatkozó szenátusi szabályzat melléklete tartalmazza.

1. táblázat: Egyes hallgatói juttatások kifizetési jellemzői

2022/23 tavasz								hiánytalan igénylések száma
Jogcím	Kifizetések (db)	Kifizetett összeg	Átlag	Minimum	Maximum	Szórás	Személy (fő)	
ALAP	24	2 998 800	124 950	124 950	124 950	-	24	
EHDK	1 098	60 229 600	54 854	300	514 000	53 628	245	
EKIEG	1 317	57 000 700	43 281	1 800	500 000	51 982	947	
KBME	496	24 582 300	49 561	3 300	365 200	39 501	180	
KKIEG	5 206	121 528 700	23 344	400	212 000	25 528	2 275	
RDSZOC	4 300	251 257 500	58 432	25 000	442 500	21 239	863	920
RKSZOC	33	11 268 000	341 455	100 000	400 000	93 594	31	
TANUL	25 646	616 189 600	24 027	8 400	70 000	7 439	5 142	
Végösszeg	38 120	1 145 055 200	30 038	300	514 000	24 910	6 958	
2022/23 ősz								
Jogcím	Kifizetések (db)	Kifizetett összeg	Átlag	Minimum	Maximum	Szórás	Személy (fő)	
ALAP	110	9 621 150	87 465	83 300	124 950	12 552	110	
EHDK	271	35 737 300	131 872	2 800	797 700	131 472	132	
EKIEG	848	38 705 700	45 644	1 200	841 000	66 769	778	
KBME	159	11 054 200	69 523	8 200	271 700	40 967	91	
KKIEG	3 075	80 623 400	26 219	500	432 600	30 319	1 954	
RDSZOC	4 818	282 267 900	58 586	25 000	174 000	19 210	966	1 061
RKSZOC	16	5 180 000	323 750	100 000	400 000	104 618	16	
TANUL	24 574	632 603 900	25 743	8 500	90 300	8 132	4 923	
Végösszeg	33 871	1 095 793 550	32 352	500	841 000	26 823	6 628	

Forrás: BME Értékesítési és Szolgáltatási Igazgatóság statisztikái

Az 1. táblázatban szereplő összegek magyarázata:

- ALAP rövidítés alapjuttatást jelent, melyet az adott képzési szinten első alkalommal állami ösztöndíjas hallgatói jogviszonyt létesítők kaphatnak. Az alaptámogatásban részesítés jogosultságának feltétele, hogy a hallgató kérelme alapján rendszeres szociális ösztöndíjra legyen jogosult, illetve valamilyen rászorultsági csoportba tartozzék.
- Az EHDK az Egyetemi Hallgatói Képviselőlet ösztöndíja. A hallgatói és doktorandusz képviselőkben végzett, a pályázati úton odaitélt, az értékelt időszakban hallgatói képviselő tagja vagy tanácskozási jogú tagja által beadott pályázat alapján elnyerhető juttatás.
- Az EKIEG, illetve a KKIEG az egyetemi/kari kiegészítő ösztöndíj az egyetem/kar közösségi életében aktívan részt vevő hallgató számára pályázaton elnyerhető ösztöndíj.
- A KBME a karon (azaz nem egyetemi szinten) kimagasló szakmai és tudományos tevékenységet, ideértve a kiemelkedő tanulmányi vagy nyelvi teljesítményt nyújtó hallgatók számára pályázat alapján elnyerhető juttatás.
- Az RDSZOC a rendszeres, az RKSZOC a rendkívüli szociális támogatás.

6. A TANUL a tanulmányi ösztöndíj.

A felsorolt juttatások havonta, 5 hónapig járnak, kivéve az RKSZOC, amely egyszeri.

A Műegyetem összesen 6 kollégiumban, melyből kettő PPP-s konstrukciójú, ad kollégiumi férőhelyeket, az intézmény férőhelyet nem bérel. A szobák lehetnek egyágyasak, vagy akár négyágyasak, a legtöbb férőhelynél a szobákhoz nem tartozik fürdőszoba, csak a folyosón van külön blokk erre. A kollégiumok ugyanakkor nem csupán szálláshelyek, öntevékeny hallgatói csoportok, szakkollégiumok működnek bennük, sportolási lehetőséget nyújtanak, az internet ingyenes. Tanulósobákkal, közösségi helyiségekkel rendelkeznek. A kollégiumok szolgáltatási palettája színes: a legtöbb kollégiumban kocsma üzemel, a hallgatók segítésére mentorokat foglalkoztatnak. A kollégiumi szobák kialakításának minimumfeltételeiről kormányrendelet (Joganyag/M, 2015) rendelkezik. Az ÉSZI egyik vezetője szóbeli közlése szerint nem mindegyik szoba teljesíti a rendeleti feltételeket, ugyanakkor retorziótól - az állam szokásos szerepvárára miatt - nem kell tartani, hiszen az állam egyszerre finanszírozó, fenntartó és ellenőrző. Az alacsony színvonalú szálláshelyek nehezen értékesíthetők, a nyári hasznosítás bevétele nem éri el az összes költség 2%-át. A kollégiumi elhelyezés főbb jellemzőit a 2. táblázat foglalja össze.

2. táblázat: Kollégiumi felvétel jellemzői

Félév	2021/22 I.	2021/22 II.	2022/23 I.	2022/23 II.
Jelentkezett	4745	4037	4870	4229
Elhelyezett	3895	3939	4084	4101

Forrás: BME Értékesítési és Szolgáltatási Igazgatóság statisztikái

A 2. táblázat adatainak magyarázatához hozzá tartozik, hogy a férőhelyek száma annak okán nőtt, hogy a korábbi COVID-betegszobákat visszaalakították normál szobákká. A vizsgált időszakban a kollégiumi térítési díj legkisebb havi összege állami ösztöndíjas hallgatóknak 9320 Ft, a legnagyobb összege 11 650 Ft volt. Önköltséges hallgató esetén ez a szám 20 970 Ft, illetve 23 300 Ft volt.

Kollégiumba pályázat útján lehet bekerülni, alapvetően a hallgató

- tanulmányi teljesítménye,
- szociális helyzete,
- szakmai, közéleti tevékenysége,
- képzésének munkarendje alapján. A férőhelyek elosztása során a hallgatókat csoportokba sorolják és ezen belül alcsoportokba sorolják: elsőévesek, nem elsőévesek, doktoranduszok és mentorok alkotják a négy fő csoportot.

A kollégiumi férőhelyre pályázó, de oda be nem jutó hallgatók kompenzációban közvetlenül nem részesülnek. A kollégiumi férőhely fenntartására nyújtott ún. kollégiumi normatíva mellett az állam normatív lakhatási támogatást is folyósít, melyet részben a kollégium fenntartására, részben hallgatói szociális támogatásra (ezen kifizetési jogcímen nyújtott pénzbeli támogatásra) használ fel az egyetem.

A kutatásban közvetetten érintett egyes ösztöndíjtípusokból folyósított összegekről a 3. táblázat tájékoztat. Ezek közös jellemzője, hogy érdemalapúak (valamilyen teljesítményt, díjaznak a szociális helyzetet figyelembe nem véve), és a hallgatói normatíván kívüli céltámogatások. A hallgatói önkormányzat nem vesz részt szétosztásukban, egyetemi adminisztrációjukat az a szervezeti egység végzi, mely leginkább kötődik az ösztöndíjjal érintett célcsoporthoz. Ez alól kivétel a Nemzeti Felsőoktatási Ösztöndíj (NFÖD), melyvalójában normatív céltámogatás, és a HÖK egyetértésével kidolgozott pontrendszer szerint osztják szét. E juttatások közül:

- Az SH alanyi jogú, alapvetően marketing célú, a külföldiek körében népszerűsítve a magyar felsőoktatást, azaz külpolitikai célokat szolgál.
- Az ÚNKP (EKÖP), a Sportcsillag, a Diaszpóra Felsőoktatási Ösztöndíj Program (DFÖ), az Ösztöndíj Keresztény Fiataloknak (ÖKF) és tulajdonképpen az NFÖD is kormányzati céltámogatások, amelyek belpolitikai törekvéseket, az érintett hallgatói csoportok kiemelt támogatását szolgálják.
- Az ÚNKP (EKÖP), az NFÖD többnyire olyan teljesítményeket díjaz, melyeket a hallgatói normatívából kiosztott egyes ösztöndíjtípusok szintén, illetve ez elmondható a Sportcsillagokról is, hiszen sportteljesítményt szintén díjaz a hallgatói normatívából kiosztott (Joganyag/N, 2024) „Jó tanuló-jó sportoló” ösztöndíj is.

A Műegyetemen a 2022/23-as tanévben kapható juttatásokról a 3. táblázat nyújt áttekintést.

3. táblázat: Nem hallgatói normatíva terhére fizetett egyes ösztöndíjak a 2022/23 tanévben

Ösztöndíj	Részesülők 2022/23 őszi	Részesülők 2022/23 tavasz	Ösztöndíjprogr m
43 700 Ft/hó	1 023 fő	977 fő	SH graduális
140 000 Ft/hó	119 fő	110 fő	SH doktori (első ciklus)
180 000 Ft/hó	152 fő	127 fő	SH doktori (második ciklus)
166 600 Ft/hó	18 fő	18 fő	Ösztöndíj Keresztény Fiataloknak (ÖKF)
43 700 Ft/hó	6 fő	6 fő	Diaszpóra FÖ (DFÖ)
500 000 Ft/félév	129 fő	41 fő	ÚNKP
700 000 Ft/félév	-	59 fő	ÚNKP
750 000 Ft/félév	20 fő	9 fő	ÚNKP
600 000 Ft/félév	5 fő	-	Sportcsillag
1 200 000 Ft/félév	1 fő	-	Sportcsillag
40 000 Ft/hó	112 fő	112 fő	NFÖD

Forrás: BME Értékesítési és Szolgáltatási Igazgatóság statisztikái

A 3. táblázat magyarázata:

1. Az SH rövidítés a Stipendium Hungaricum ösztöndíjat takarja, kormányrendelet szerint. Ez az ösztöndíj külföldi hallgatóknak adományozott, a graduális alap-, mester- vagy osztatlan képzésben részt vevő hallgatók kaphatják, valamint a doktori képzésben részt vevők.
2. Az Ösztöndíj Keresztény Fiataloknak szintén kormányrendeletben rögzített ösztöndíjtípus, mely szerint „célja azon fiatalok kiemelt támogatása, akiknek a hazájában a keresztény közösségek vallási üldöztetésnek, fenyegetésnek vannak kitéve, szabad vallásgyakorlásban korlátozást szenvednek el”.
3. A Diaszpóra FÖ (DFÖ) a Diaszpóra Felsőoktatási Ösztöndíj Program rövidítése, szintén kormányrendelet alapján folyósítják, „célja a magyar gyökerekkel rendelkező külföldi hallgatók magyar felsőoktatási intézményekben folytatandó tanulmányainak kiemelt támogatása”.

4. Az ÚNKP az Új Nemzeti Kiválóság Program ösztöndíj rövidítése, szintén kormányrendeletben rögzített, az emelkedő összegek az alap-mester(osztatlan)-doktori képzéshierarchiából erednek. Ez is kormányrendelet alapján adható, „célja a tudományos utánpótlás megerősítése, a tudományos életpálya vonzóvá tétele, a kiváló oktatók, kutatók pályán és itthon tartása, illetve az egyetemek tudományos teljesítményének ösztönzése”.

5. A Sportcsillag ösztöndíj a Magyar Sportcsillagok ösztöndíj rövidítése. Kormányrendelet rögzíti ezt is, a kisebbik összeg alapképzésben, a nagyobbik mester (osztatlan) képzésben adható. A jogszabály szerint „célja a felsőoktatási intézményekben hallgatói jogviszonnyal rendelkező, olimpiai sportágakban sportoló azon hallgatók támogatása, akik tanulmányaik ideje alatt eséllyel rendelkeznek arra, hogy Európa-bajnoki, világbajnoki vagy olimpiai érmet szereznek”.

6. Az NFÖD a Nemzeti felsőoktatási ösztöndíj rövidítése. Korábban (nép)köztársasági ösztöndíj néven adták, azaz még a rendszerváltás előtt alapították. Célja eredetileg a legjobb tanulmányi eredményű hallgatók díjazása. Ezt ma már központilag nehéz meghatározni, ezért kormányrendelet szerint ebben „a teljes idejű alap-, osztatlan, illetve mesterképzésben részt vevő hallgató részesülhet, aki adott vagy korábbi tanulmányai során a két félévre bejelentkezett és legalább 55 kreditet megszerzett”. Az intézmények kvótát kapnak, és maguk választják ki az arra érdemeseket - a Műegyetemen a HÖK vezető testülete egyetértésével alkotott rektori-kancellári utasítás szerint.

7. Az SH, a DFÖ, az ÖKF ösztöndíjban részesülők ingyenes kollégiumban, vagy havi 40 000 Ft lakhatási támogatásban részesülnek, illetve az SH hallgatók fontosabb egyéb, pénzben könnyen kifejezhető juttatása az önköltség-mentesség és a javukra kötött egészségbiztosítás. Az egyetem ezen ösztöndíjknál vagy „postás”, vagy, az NFÖD esetében korlátozott jogkörrel döntő. Vagy, hallgatói önkormányzati közreműködést mellőző javaslattevő, mint az ÚNKP ösztöndíjknál.

Összességében kijelenthető, hogy:

1. Az 1990-ben bevezetett hallgatói normatíva reálértéke töredékére esett, súlyosan elinflálódott. A HÖÖK kutatásai szerint lényegében elvesztette motivációs és kompenzációs erejét.

2. A hallgatói vissza nem térítendő pénzbeli támogatások összege és a támogatásokon belüli aránya egyaránt alacsonynak számít az Európa Unión belül.

3. A hallgatói normatívából folyósított vissza nem térítendő juttatások mellett megjelentek, illetve léteznek más juttatások, mint például a hallgatói hitelrendszer és más közvetett támogatások (a Műegyetemen például nem közvetlen pénzbeli hallgatói juttatásként fizetik ki a jegyzettámogatást, sporttámogatást, illetve a lakhatási támogatást csak részben).

4. A hallgatói normatívából folyósított vissza nem térítendő támogatások mellett új, szintén vissza nem térítendő támogatások jelentek meg. Szinte mindegyikük valamilyen érdemhez (tudományos aktivitás, határon túli lét, üldözött keresztény állapot, sportteljesítmény, gyermekvállalás stb.) van kötve. E céltámogatások többségében olyan különböző érdemeket

támogatnak, melyek ösztönzése, elismerése a hallgatói normatívából fizetett ösztöndíjknál is jellemző. Ezeknél az ösztöndíjtípusoknál többnyire nincs, vagy korlátozott az intézményi döntési hatáskör, a javaslatételben a hallgatói önkormányzat nem vesz részt. A folyamat sok rokon vonást mutat az állam másutt is megjelenő központosítási törekvéseivel, illetve szociálpolitikai irányával (Szikra, 2023), mely utóbbi szintén érdemeket jutalmaz, kevésbé rászorultságot. Az új, vissza nem térítendő juttatásokról elmondható, hogy - a szociálpolitika részeként is (Kovács, 2022) - olyan érdekek mentén alkották, melyek az aktuális hatalom jövőbeni ambiciózus törekvéseit¹⁸ szolgálják.

Ez a tendencia egyúttal a hallgatói normatíva műegyetemi felosztásakor is megfigyelhető. Teljesítményalapú (érdem szerinti) ösztöndíjből - a hallgatói előirányzat terhére - lényegében hétféle ösztöndíjtípus adható, rászorultsági alapon kettő - úgy, hogy a saját bevételekből adható ösztöndíjak, a nemzeti felsőoktatási ösztöndíj, a más állami ösztöndíjak, illetve a különböző alapítványi ösztöndíjak egyaránt - a Bursa Hungarica, és a 2010 előtt alapított „Útravaló” kivételével - szinte kizárólag érdemalapúak. Hozzá kell azonban azt is tenni, hogy hallgatói jogviszony sok tekintetben hordoz munkaviszony-jellegű jegyeket (bizonyos esetekben kötelező jelenlét, együttműködési kényszerek, érdemjegyekkel elbírált teljesítmény stb.), amihez az érdemalapú javadalmazás¹⁹ illeszkedik.

5. A közpénzből vissza nem térítendő hallgatói juttatásokra fordítható támogatási rendszer bonyolulttá, nehezen áttekinthetővé²⁰ vált. A korábban szinte teljes mértékben az intézményekre bízott normatívafelosztási szempontok helyett jogszabály részletesen taglalja a juttatások hozzáférési és felhasználási feltételeit, amit a Műegyetemen egyéb, igen aprólékos szabályok bontanak tovább. A jogszabályi, szabályozási környezet összetett, a különböző normatívákat más-más hallgatói létszámmal²¹ kalkulálják, az ezekből folyósított hallgatói juttatásokra más-más hallgatói kör jogosult.

¹⁸ Ilyen értelemben a hazai berendezkedés a Salamon-Anheier-féle jóléti állammodellek közül az ázsiai államhatalmi modellre jellemző jellegzetességeket is felvesz, azaz az állam saját maga vagy a gazdasági és üzleti elit javára őrzi meg ellenőrző szerepét a szociálpolitikai ellátások felett - szemben a szociáldemokrata modellel, ahol mindez a munkások javára történik (Salamon-Anheier 1996). Példa erre az állami szervezetnél elhelyezkedettek önköltség-visszafizetési kedvezményezése, a magánfoglalkoztatókkal szemben, vagy a STEM szakok állami finanszírozásának prioritizálása a hallgatói választások helyett.

¹⁹ Áttekintve például a Műegyetem egészére kiterjedő hatókörű, legtöbb hallgatói ösztöndíjat meghirdető Pro Progressio Alapítvány pályázatait, megállapítható, hogy az ösztöndíjak érdemalapúak, valójában adóoptimalizálási célból adott munkabér jellegű javadalmazások.

²⁰ Az áttekinthetőséget igyekszik növelni a Felvi „Ösztöndíjkereső” honlapja, mely a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem kifejezésre keresve jelenleg 59 ösztöndíjtípust nevez meg. <https://www.felvi.hu/hallgatoknak/osztondijkereso!/Osztondijkereso/index.php/osztondijkereso/kereses>
Letöltés ideje: 2024. december 21.

²¹ A hallgatói normatíva az államilag támogatott hallgatók után jár az egyetemnek, a lakhatási támogatás számítása: az államilag támogatott hallgatók létszáma, levonva abból a képzés helyén bejelentett lakóhellyel rendelkező államilag támogatott teljes idejű képzésben részt vevők létszámának 95%-át, továbbá levonva a kollégiumi elhelyezésben részesültek számát. A tankönyv- és jegyzettámogatás az államilag támogatott hallgatók és doktoranduszok után jár, ugyanakkor az ezekből származó különböző

6. A hallgatói normatívából adott pénzbeli juttatások és a kollégiumi férőhelyek menedzselésében a HÖK döntő szerepet játszik - az erre vonatkozó szabályok megalkotásában és végrehajtásában egyaránt.

7. A hallgatói juttatások eredményességét Magyarországon sem országos, sem helyi szinten nem vizsgálják (rendszeresen), így sem azok méltányosságát értékelő, sem a szétosztás gyakorlatával kapcsolatos véleményekről nincs információ. Korábban említett műegyetemi kutatások alapján a hallgatók a hallgatói juttatásokkal kapcsolatos szolgáltatásokkal kicsit jobban, mint közepesen elégedettek. Európai kutatások szerint ugyanakkor az ösztöndíjak elbírálásának módjára a hallgatók kevesebb mint harmada adott pozitív értékelést, és az elégedetlenek aránya a hallgatók közel felét teszi ki.

8. A kollégiumi férőhely, mint hallgatói juttatás hatósági áras, ami miatt például Budapesten, 2024-ben mintegy 150e Ft havi támogatást kap az oda bejutott (államilag támogatott) műegyetemi hallgató, az albérletben lakó hallgatóhoz képest. A kollégiumra nyújtott állami támogatások és a beszedett térítési díjak együttesen sem fedezik a kollégiumok önköltségét, így azok állapota folyamatosan romlik.

9. Az intézményhez eljuttatott hallgatói állami támogatásokhoz²² kapcsolódó jogszabály olyan, nem a hallgatói normatíva, de az ún. hallgatói előirányzat részeként érkező normatív támogatásokat sorol, melyeket a Műegyetemen részben intézményi támogatásként használnak fel (jegyzet-sport-kulturális támogatások) - azaz nem a hallgatók kapják pénzbeli támogatásként, hanem szolgáltatásokra fordítják. Hallgatói normatívából ugyanakkor jogszabály enged olyan tevékenységeket finanszírozni, mely nem hallgatót, hanem szolgáltatást támogat, ezért valójában nehezen értelmezhetően hallgatói juttatás (hallgatói önkormányzat működtetése, karrier-tanácsadás, életviteli és tanulmányi, valamint mentálhigiénés életvezetési tanácsadás).

10. A hallgatói juttatások rendszere nehezen átlátható, jogszabályban sem a tájékoztatásra, sem az összeférhetetlenségre, sem a szociális alapú támogatások jogosultságának ellenőrzésére, sem a juttatások eredményességének mérésére nincs szabály, ami kedvezőtlenül érinti a felsőoktatásba bejutni szándékozó szociálisan hátrányos helyzetűeket, valamint korlátozza a közpénzek felhasználásának átláthatóságát.

II. Fejezet

kifizetési jogcímenek pénzbeli juttatásban (a doktoranduszok kivételével) nem ugyanazon hallgatói kör részesedhet, mely után a normatívák járnak.

²² Ez ma már biztonsággal csak a költségvetési szervként működő felsőoktatási intézményekre jelenthető ki, a közérdekű alapítványok által fenntartottakra nincs nyilvános adat.

Ebben a fejezetben a kvantitatív kutatások eredményeit részletezzük. Itt kérdeztünk rá, hogy a hallgatók milyen elvek érvényesítését tartanák fontosnak az egyes juttatások odaítélésekor, illetve a juttatási rendszer megvalósításával kapcsolatban milyen tapasztalatokra tettek szert.

2. Kérdőíves kutatás

Kérdőíves megkérdezésünk kérdései 3 részre oszthatók. *Elsőként* a kitöltők hallgatói jogviszonyának jellemzőire, a kitöltők juttatásokból való részesülésére és a juttatásokkal kapcsolatos általános attitűdjére kérdeztünk rá. Itt a minta reprezentativitását, a hallgatók érintettségét és általános hozzáállását kívántuk feltérképezni. A kérdőív *második* oldalán azt kívántuk felmérni, hogy a hallgatók hogyan tartanák megfelelőnek, illetve, hogy milyen elvek érvényesítését tartanák fontosnak az egyes juttatások odaítélésekor. Ahol szükséges volt, a jelenlegi gyakorlatról információt is közöltünk a hallgatókkal, hogy annak megítélése kellően megalapozott lehessen. A *harmadik* oldalon a jelenleg működő juttatási rendszer megvalósításával kapcsolatos tapasztalatokra kérdeztünk rá. E kérdéscsoportban a különböző hallgatói juttatásokhoz fűződő információk elérhetőségéről, illetve a folyamatokkal kapcsolatos elégedettségről kívántunk információt kapni.

A kérdőívet kisebb hallgatói csoporton teszteltük személyesen, az így módosított kérdőívet pedig az EHK (a HÖK egyetemi szintű vezető testülete, mely egyes hallgatói juttatásokat menedzsel, illetve a szabályozással kapcsolatban egyetértési jogot gyakorol) tagjai tesztelték online formában. A kérdőív összeállítása során nagy hangsúlyt fektettünk a kérdések és válaszadási lehetőségek egyértelműségére, a kérdések kötelezőségének előírására. A beérkezett válaszok adattisztítása épen ezért viszonylag egyszerűen zajlott. Ahogy azt később ismertetjük, minimálisan módosítottuk a megkérdezettek körét, de ezen túl csak a feldolgozáshoz szükséges átkódolásra volt szükség.

A kérdőívet a Neptun tanulmányi rendszerben a 2022/23-as tanév tavaszi félévében a Műegyetem valamely magyar nyelvű alap-, osztatlan vagy mesterképzésében aktív hallgatói jogviszonnyal rendelkező hallgatók kapták meg. A Neptun mint elsődleges tanulmányi csatorna üzenetei a hallgatókat eléri, így a megkérdezni kívánt sokaságot az üzenettel teljes egészében lefedtük.

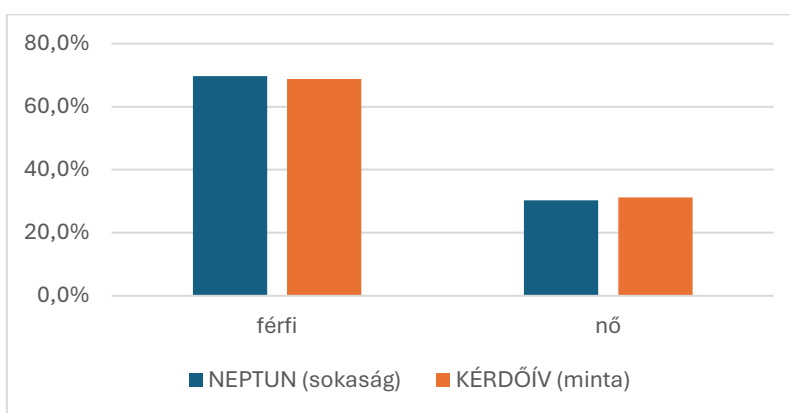
A hallgatói válaszadás eredményeként a 14.982 főből 2806-an (19%) nyitották meg (ahogy arra később kitérünk, az osztatlan képzés hallgatóit végül kizártuk a vizsgálatból, így 2804 fős kitöltést tapasztaltunk 14.059 főből (20%)). A kérdőív kitöltését 1591-en fejezték be, ami így 11%-os kitöltési arányt eredményez.

A minta reprezentativitását (ahogy a válaszadási hányadot is) a Központi Tanulmányi Hivatal által rendelkezésünkre bocsájtott 2022/23-as tanév tavaszi félévére vonatkozó OSAP (Országos Statisztikai Adatfelvételi Program) statisztikai tábla adatai alapján végeztük. A válaszadók mintájának jellemzőit (nem, képzést gondozó kar, képzési szint, képzés munkarendje, képzés

finanszírozási formája) khi-négyzet próba segítségével vetettük össze a sokaság jellemzőivel. A képzési szintek mintában való előfordulását vizsgálva azonnal kiderült, hogy a minta reprezentativitásának megőrzése érdekében az osztatlan képzést ki kell zárunk vizsgálatból (2 választ (0,1%) kaptunk ilyen képzési szintről, ami messze nem tükrözi a vizsgálata bevont képzési szintek közötti 6,5%-os arányát az osztatlan képzésen tanuló hallgatóknak). Vizsgálatainkat ezt követően az így szűkített válaszokra végeztük el.

A képzési szinteket mintában való megoszlását vizsgálva 1%-os szignifikanciaszinten nem találtunk különbséget a sokaság képzési szintjénél (Khi-négyzet próba $p=0,036$). A nemek megoszlását vizsgálva még szignifikánsabb ($p=0,405$) eredményt kaptunk. Ezt jól szemlélteti a 2. ábra is.

2. ábra: A nemek aránya a vizsgált hallgatói körben és a megkérdezésben résztvevők között

A kérdőívet kitöltők képzését gondozó karoknak (5. táblázat), a képzés munkarendjének és finanszírozási formájának arányait illetően azonban még 1%-os szignifikancia szinten is el kellett vetnünk, hogy azok megfelelnek a hallgatói arányoknak. A képzés munkarendje és finanszírozási formája mentén mérhető egyes csoportok (a részidős munkarendűek, illetve önköltséges finanszírozási formájú képzésre járók) alul vannak reprezentálva: ezen hallgatói körök a legtöbb jutatásból ki vannak zárva, így a téma iránti érdeklődésük korlátozott.²³ A karok eltérő válaszadási hajlandósága (3. ábra) - mint látni fogjuk a válaszok részletes elemzéséből is - a hallgatói kör juttatásokhoz, illetve képzésfinanszírozási kérdésekhez való hozzáállásából eredeztethető. Az erősen alulreprezentált karok (GTK és VIK) hallgatói közül például elég sokan dolgoznak az abszolutórium megszerzésekor a “Diplomán túl” kutatások szerint. Adatok erre nincsenek, de a GTK-n szervezett képzések jellege miatt az ott tanulók nagyon sokféle munkakörben helyezkedhetnek el már a képzés ideje alatt is. Másfelől, a sokféle, piaci vállalkozások által

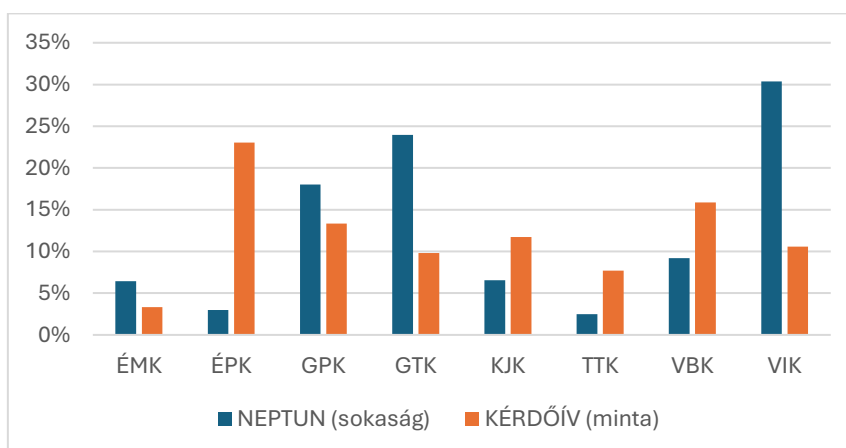
²³ A képzés munkarendje szerint az egyetem hallgatóinak mintegy 3,6%-a vesz részt levelező képzésben, ők az ún. hallgatói előirányzat terhére hallgatói juttatásokban nem részesülhetnek. Ennek az alacsony aránynak tudható be statisztikai próbánk eredménye, ugyanis, ha mindösszesen 7 további részidős hallgató is kitöltötte volna a kérdőívet, a reprezentativitást el kellene fogadnunk. Mivel a levelezős hallgatók több mint 6%-a (32 fő) részt vett a felmérésben, az ő válaszaikat is vizsgálni fogjuk.

indított rövid idejű informatikai képzések tükrében is feltételezhető, hogy a VIK hallgatói szintén, már a képzés elején könnyen értékesíthetik a tanultakat.

4. táblázat: Az egyetem karai és az azokra alkalmazott rövidítés

Rövidítés	Kar neve
ÉPK	Építészmérnöki Kar
ÉMK	Építőmérnöki Kar
GTK	Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
GPK	Gépészmérnöki Kar
KJK	Közlekedésmérnöki és Járműmérnöki Kar
TTK	Természettudományi Kar
VBK	Vegyészmérnöki és Biomérnöki Kar
VIK	Villamosmérnöki és Informatikai Kar

3. ábra: A karok aránya a vizsgált hallgatói körben és a megkérdezésben résztvevők között

2.1 A juttatásokból való részesülés és az azokhoz való hozzáállás vizsgálata

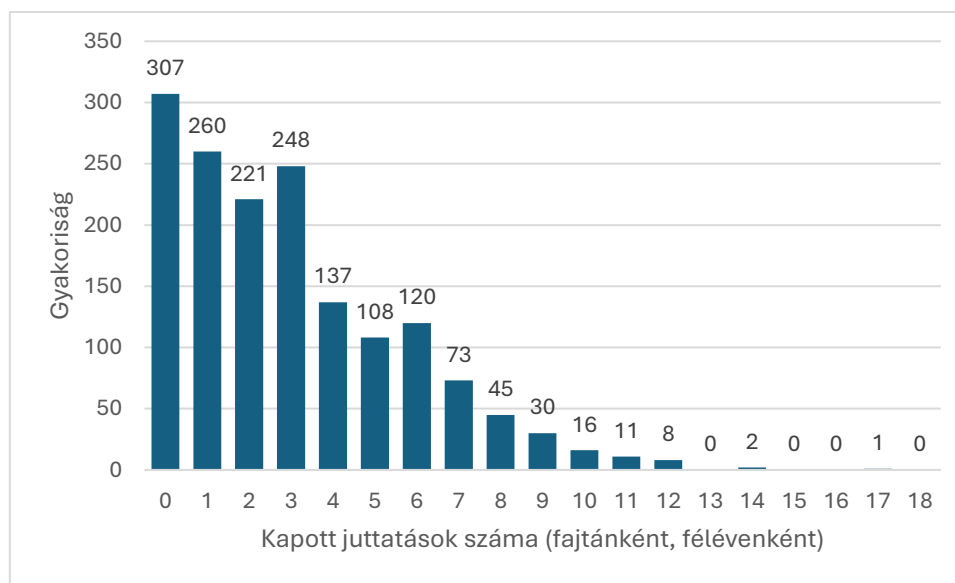
Kérdőívünk első kérdései során részletesen vizsgáltuk, hogy (a megkérdezés időpontjához képest legfrissebb) 3 félév során mennyiben részesültek a kitöltők valamilyen juttatásban. A kérdés során megkülönböztettünk:

- tanulmányi ösztöndíjat,

- az egyetem (HÖK) által meghirdetett bármilyen tudományos/sport ösztöndíjat (pl. TDK, EBME),
- hallgatói képviseleti ösztöndíjat,
- kollégiumi elhelyezést vagy lakhatási támogatást,
- egyéb kari, egyetemi, illetve egyetemen keresztül folyósított, más szervezet által adott, vagy külső partnerrel közösen meghirdetett ösztöndíjat (pl. 400+, demonstrátori stb.),
- az egyetem (HÖK) által meghirdetett bármilyen közösségi tevékenységet támogató ösztöndíjat (pl. Közösségi, Konzultációs, Rendezvényszervező, Hangadó stb.)

Hatféle juttatási kategóriát különítettünk tehát el, mindegyiknél 3-3 félév megjelölésére adva lehetőséget. Így összesen 18 kategória szerepelt a kérdőívben. A kitöltők átlagosan 3 ösztöndíjformában részesültek 3 félév során (a módusz 0, a medián 2), ez a szám 0 és 17 között ingadozott - a kapott juttatások számának terjedelme szélsőségesen nagy. A 4. ábra adataiból jól látszik, hogy a megkérdezésben részt vett hallgatók 24%-a semmilyen juttatásban nem részesült a 3 félév során, és 81%-uk 0-3 féle juttatást kapott.

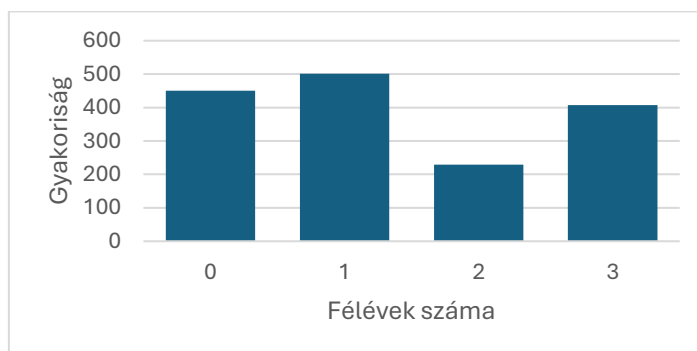
4. ábra: A juttatásokban részesülés gyakoriságdiagramja

A juttatások csoportjait vizsgálva egyértelműen a tanulmányi ösztöndíjak oszlanak meg a leginkább egységesen (5. ábra). A megkérdezettek 78%-a valamikor részesült már ilyen juttatásban, több mint negyedük pedig minden érintett félévben kapott²⁴ tanulmányi ösztöndíjat.

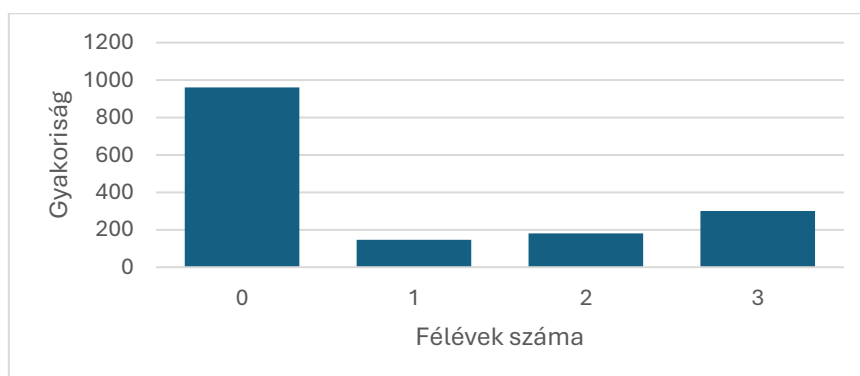
²⁴ Jogsabályi előírás, hogy a jogosultak legalább 30%-a kell kapjon, legfeljebb 50 %-a kaphat tanulmányi ösztöndíjat.

5. ábra: A tanulmányi ösztöndíjban részesülés félévek szerinti megoszlása

A többi juttatástól eltérő megoszlást mutat (egyedi jellegéből fakadóan) a kollégiumi elhelyezésben részesülők száma is (6. ábra). Sokan (60%) nem részesülnek ilyen juttatásban, azonban jól látszik a juttatásban részesülés folytonossága²⁵ (azaz, hogy aki egyszer kollégista lesz, jó eséllyel az is marad).

6. ábra: A kollégiumi elhelyezésben részesülés félévek szerinti megoszlása

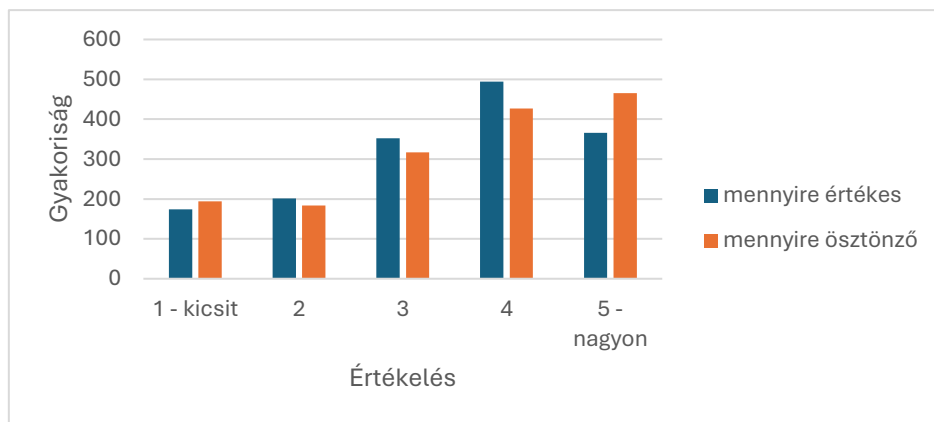
A többi juttatástípusnál nagyon magas (80-90%) az azokból kimaradók aránya, a több féléven keresztül támogatás aránya pedig fokozatosan lecseng. Kivételt jelent ez alól valamennyire a hallgatói képviseleti ösztöndíjak esete, ez azonban félrevezető eredmény is lehet, ugyanis (kifejezett kérésünkre és a kutatásban való szerepvállalásra való tekintettel) több hallgatói képviselő többször is kitöltötte a kérdőívet.

A kérdőív bevezető kérdéseiben a juttatások megítélésére (mennyire tartják azokat értékesnek, mennyire tartják azokat ösztönzőnek) és az azokkal kapcsolatos tenni akarásra (mennyi energiát fektetnek bele (felkutatásába, benyújtásba) kérdeztünk rá ötfokú Likert skálán.

²⁵ Ezt erősíti a juttatásban való részesülés a jelenleg végzett képzésben szerzett kreditekkel, illetve képzési szinttel való együttmozgásának vizsgálata is (pl. a mesterszakos hallgatóknál nagyon magas a 30 kredit körüli teljesítés mellett 3 féléven át juttatásban részesülés aránya, de alapszakon is van olyan eddig 30 kreditet szerzett hallgató, aki 3 féléve részesül ilyen támogatásban).

A juttatások megítélése azonosnak tekinthető értékességük (1 - életszínvonalam szempontjából szinte lényegtelenek ... 5 - nélkülözhetetlenek, nélkülük nem tudnám elvégezni az egyetemet) és ösztönző voltak (1 - nem befolyásolják tanulási motivációmat ... 5 - erősen motiválnak) alapján. Ahogy a 7. ábra adataiból látszik, a juttatások ösztönző jellegére több szélsőséges vélemény érkezett, míg a juttatások értékességére a középső értékek (2, 3, 4) teljesítettek jobban. A vélemények átlagát (3,42 és 3,49) tekintve és kétoldalú páros mintás próbát 1%-os szignifikanciaszinten végezve ($p=0,056$) sem tapasztaltunk különbséget a kétféle vélemény között. (Az a 696 hallgató, akik nem fejezték be a kérdőív kitöltését, de az első oldal kérdéseire még választ adtak jellemzően fontosabbnak és motiválóbbnak értékelték a juttatásokat. Jelentősen nem módosították az eredményeket, de velük együtt az átlagos értékelés mindkét esetben növekedett volna - 3,46 és 3,52 értékekre.) A kétféle vélemény összefüggését rangkorrelációval vizsgálva gyenge pozitív kapcsolatot tapasztaltunk ($r=0,392$), ami sztochasztikus kapcsolat meglétét megerősíti ugyan, de nem ad teret mély következtetések levonására. A kapcsolat gyengesége megerősíti azt a kétséget, hogy a juttatások motivációs ereje értékességükből fakadna, illetve, hogy motiváló hatásuk értékességüket növelné (bár ez utóbbi hatást a kérdésfeltevés módja is kizárta).

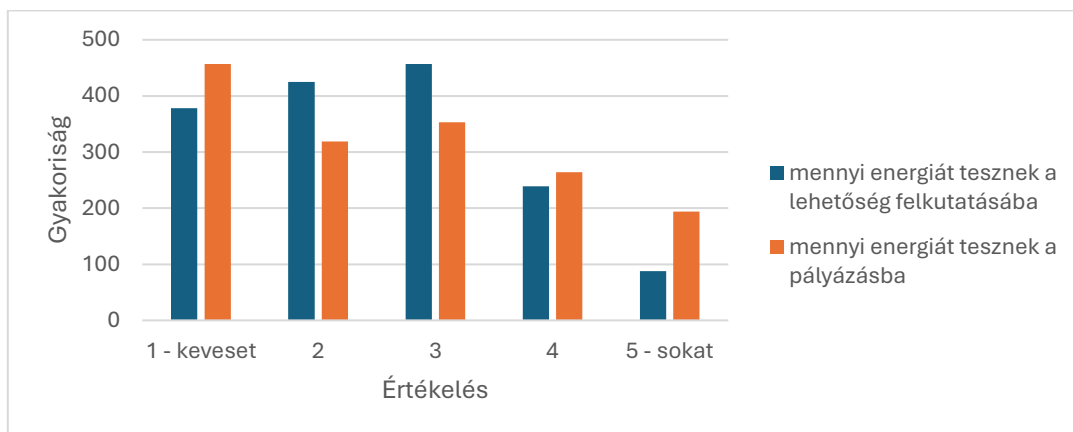
7. ábra: A juttatások értékességének és ösztönző voltának hallgatói megítélése

A juttatásokkal kapcsolatos hallgatói erőfeszítések mértékét az azok felkutatásával (1 - nem fektetek ebbe energiát, amiről elér az információ, azzal élek legfeljebb ... 5 - folyamatosan (heti-kétheti rendszerességgel) keresem ezeket a lehetőségeket) és magával a pályázati tevékenységgel (1 - a szükséges minimumot teszem csak, amit a kiírás kér ... 5 - mindent megteszek azért, hogy minél esélyesebb legyek a pályázáskor) kapcsolatos energiabefektetés mentén mértük. A várakozásoknak megfelelően mindkét kérdésre az alacsonyabb értékeket jelölték meg a válaszadók (8. ábra). Válaszaik átlaga nem mutat jelentős eltérést (2,52 és 2,63), de mediánjuk nem egyezik meg (3, illetve 2) és kétoldali párosmintás t-próbát végezve semmilyen használatos szignifikanciaszinten ($p=0,000$) nem fogadható el a két minta egyezősége. (Az a 696 hallgató, akik

nem fejezték be a kérdőív kitöltését, de az első oldal kérdéseire még választ adtak jellemzően kevesebb energiát fektetnek mindkét tevékenységbe. Jelentősen nem módosították az eredményeket, de velük együtt az átlagos értékelést mindkét esetben csökkentek volna, 2,51 és 2,63 értékekre - jelezve ezzel, hogy miért nem fejezték be a kérdőív kitöltését sem.) A kétféle tevékenységbe fektetett erőfeszítések egyéni megítélésének összefüggését rangkorrelációval vizsgálva erős pozitív kapcsolatot tapasztaltunk ($r=0,674$), ami jól jelzi, hogy a pályázati lehetőségek felkutatásába fektetett munka a pályázati tevékenységre fordított erőfeszítésekkel párosul. Ezen erőfeszítések legfeljebb gyenge összefüggést mutatnak a juttatások értékeségének és motivációs képességének mértékével, ami inkább egyéni elköteleződést jelez az aktivitások mozgatórugójaként.

8. ábra: A juttatásokkal kapcsolatos hallgatói erőfeszítések mértéke

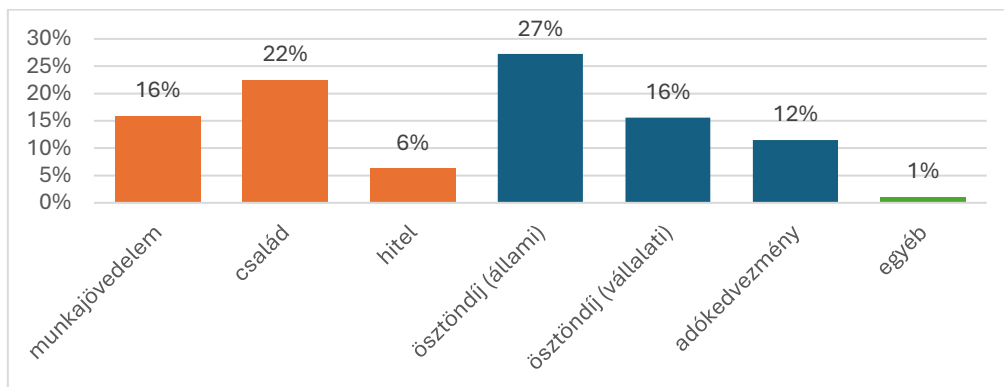

2.2 Vélemények a juttatási rendszerről általánosságban

Kérdőívünk második oldalán a hallgatói juttatási rendszer általános működéséről és annak megítéléséről kérdeztük a résztvevőket. Kíváncsiak voltunk, hogy szerintük milyen forrásokból kell finanszírozni a hallgatói létet, illetve, hogy az egyes juttatások jelenlegi szétosztásának elvi alapjain ők mit módosítanának (ha tennének ilyet). Rákérdeztünk ezért a hallgatók pénzbeli juttatásainak (normatív és egyéb támogatások) és a kollégiumi/lakhatási támogatás szétosztására és finanszírozására, illetve az önköltséges hallgatók támogatásokban való részesülésére is.

Azt vizsgálva, hogy a tanulmányokat, illetve a hallgatói létet milyen forrásokból kellene finanszírozniuk 6 lehetőséget (plusz egy egyéb kategóriát) jelöltünk meg a kitöltők számára és arra kértük őket, hogy a teljes finanszírozás 100%-át osszák szét e kategóriák között. A szerintük megfelelő forrásstruktúrára voltunk tehát kíváncsiak, nem a jelenleg megvalósulóra. Az eredményeket (9. ábra) vizsgálva jól látszik, hogy elsődleges forrásnak az állami ösztöndíjakat és a családot tekintik a hallgatók. Az állami szerepvállalás fontosságát jelzi, hogy az adókedvezmény is állami forrás, tehát innen valójában 39%-nyi támogatást tekintenek elvárhatónak, ami a teljes

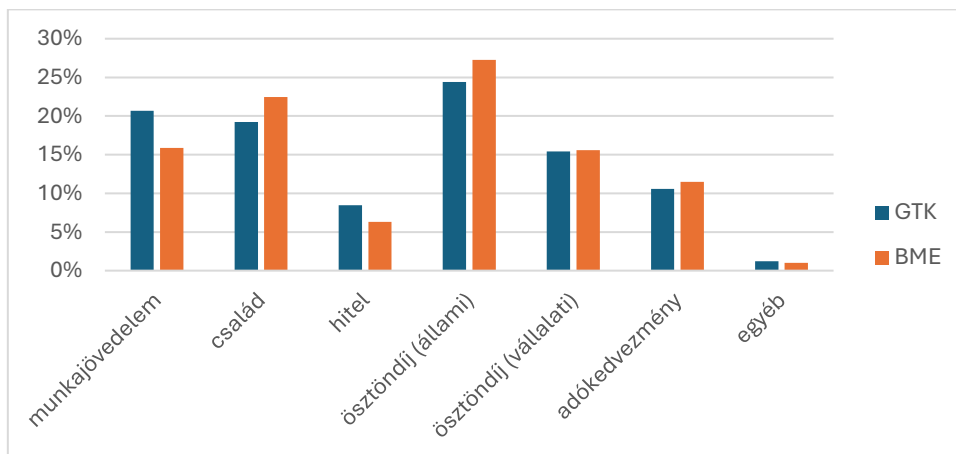
családi és jelenkori egyéni teherviselés (munkajövedelem) (22+16=38%) értékét is meghaladja. A családtól kapott támogatás mértéke pedig a saját jelenkori (munkajövedelem, 16%) és jövőbeli (hitel, 6%) teherviselés mértékével azonos.

9. ábra: A hallgatói kiadások forrásainak megosztása

A 9. ábra diagramján külön színnel szedtük a hallgatók belső tehervállalását (munkavállalás, család, későbbi hitel-visszafizetés) és a külső forrásból érkező támogatásokat (állami és vállalati támogatások). A belső tehervállalás mértékét 44%-osra, míg a külső támogatást 55%-os arányban várják a hallgatók.

A képzés melletti munkavégzés kérdését az egyetem többi karán tanulókhöz képest másképp ítélik meg a GTK (Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar) hallgatói (9. ábra). Ezzel együtt ők a hitelfelvételtől is kevésbé zárkoznak el, mindezt a család és az állam tehervállalásának csökkentése mellett teszik. Ez részben a gazdasági képzések piacán megfigyelhető tendenciáknak, az üzleti képzések szemléletformálásának is betudható, részben pedig a gazdasági képzések közelmúltban tapasztalt megszorításához (a korábbiakhoz képest kevesebb államilag finanszírozott férőhelyhez) is köthető, valamint ahhoz, hogy ezeken a képzéseken kevesebb a személyes jelenléte igénylő (labor)gyakorlat, tantermi foglalkozás.

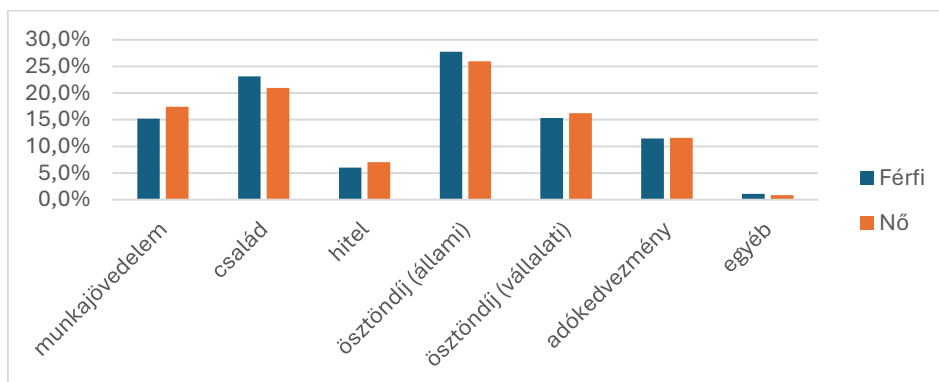

10. ábra: A hallgatói kiadások forrásainak megosztása a GTK hallgatói és az egyetemi átlag szerint

Általánosságban elmondható, hogy bármilyen ismérv alapján csoportosítva a kitöltőket, a legnagyobb támogatást mindenki az állami ösztöndíjak kategóriájától várja. Második helyen a családi támogatás és a munkajövedelem állnak. Változó mértékben, de mindig utolsó helyen jelenik meg a hitelfelvétel. A hallgatói hitelfelvétel hajlandóságáról szóló kutatások a hitelfelvételt többnyire olyan okokra vezetik vissza, mint a pénzügyi ismeretek, pénzügyi attitűdök, pénzügyi magatartás stb. A vállalati ösztöndíjak és adókedvezmények mértéke független a csoportosításoktól.

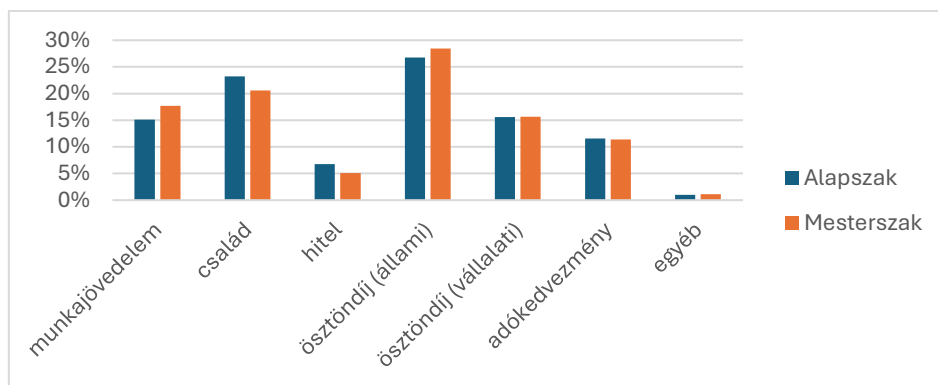
Nemek szerinti bontásban a férfiak az állam és család gondoskodására erősebben számítanak, mint a nők, akik bár elsősorban szintén ezekre a forrásokra építenek, de nagyobb arányban támaszkodnának saját jövedelemre, hitelre és vállalati ösztöndíjra, mint a férfiak (11. ábra). Ezekkel a preferenciákkal a nők a mesterképzésben résztvevők jellemzőihez állnak közel.

11. ábra: A hallgatói kiadások forrásainak megosztása nemek szerint

A mesterképzés hallgatóira jellemző, hogy nagyobb arányban támaszkodnak saját jövedelmükre és kevésbé a családi forrásokra. Érdekes módon ők az állami ösztöndíjak magasabb arányát találnák méltányosnak és kevésbé hajlandók hitelből finanszírozni tanulmányaikat, mint az alapképzés hallgatói.

12. ábra: A hallgatói kiadások forrásainak megoszlása képzési szintek szerint

A tanulmány elején említettük, hogy a kutatás nem terjed ki a hallgatók szocio-ökonometriai helyzetének vizsgálatára. Süveges Péter és Szabó Imre egyik műegyetemi kutatását ezzel együtt érdemes megemlíteni, tekintettel arra, hogy az kitér a 2012-ben felvett műegyetemi hallgatók által tervezett bevételszerkezetre. A tanulmányok finanszírozásának egészére nézve a hallgatók bő 11 %-a nem adott becslést, azaz a fenti források egyikét sem jelölte meg. A hallgatók közel 40 %-a terve szerint csak családi támogatásra alapozza tanulmányait, közel egyötödük családi és állami támogatásra, további egyhatedük pedig a családi támogatás és a munka kombinációjára. A családi támogatás és a hitel együttesen és kizárólagosan 0,7 %-uk válaszában szerepelt, míg bő egyhuzad az aránya azoknak, akik a családi támogatás mellett többféle támogatást is igénybe vennének, olyanok azonban kevesen vannak, akik mind a négy támogatási/finanszírozási forrást megjelölték. A hallgatók alig 5 %-a tartozik abba a csoportba, amelyik a szülőktől nem remél támogatást, csupán más forrásra alapozza a tanulmányok finanszírozását (Süveges-Szabó, 2012). Az alábbi ábrán ennek összefoglaló táblázatát mutatjuk be.

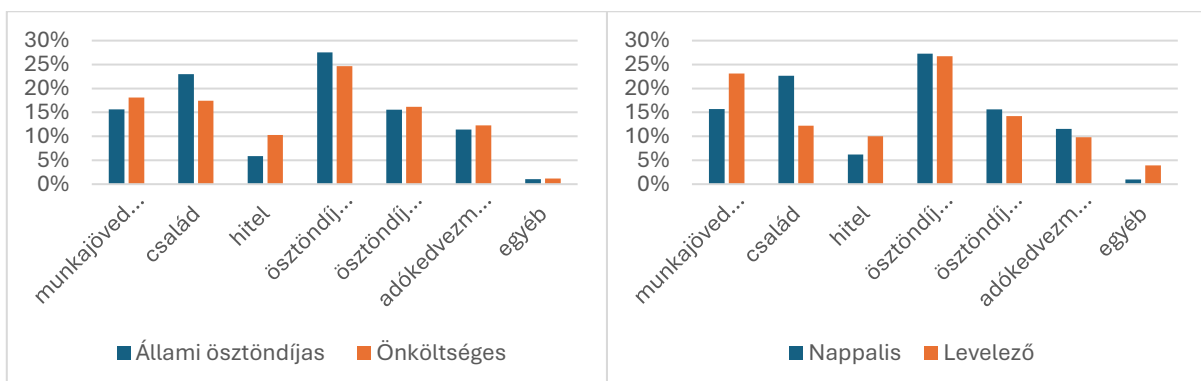
5. táblázat: A különböző bevételi, támogatási formákat igénybe venni kívánók aránya karonként az alapképzésben (%)

	ÉPK	ÉMK	GTK	GPK	KSK	TTK	VBK	VIK	BME
Családi támogatás	81.9	100.0	78.6	90.1	85.1	84.8	84.0	81.8	84.1
Állami támogatás	51.8	85.6	17.5	14.6	34.6	22.4	26.3	25.3	29.4
Diákhitel	0.0	0.0	3.8	3.2	3.0	7.2	6.6	3.3	4.0
Munkajövedelem	28.7	28.7	17.4	24.2	17.4	8.0	22.4	18.9	20.7

Forrás: Süveges-Szabó, 2012

Az önköltséges, illetve a levelező képzésre járók kevésbé számítanak az állami ösztöndíjra és jobban a saját jövedelmükre, mint az államilag finanszírozott, illetve a nappalis képzésre járó hallgatók (13. ábra). Nem meglepő, hogy az önköltséges képzésre járók alacsonyabb állami ösztöndíjra számítanak, mint államilag finanszírozott társaik, azonban az állami szerepvállalásra mégis jobban számítanak: 25% ösztöndíj mellett 16% adókedvezményt éreznének megfelelőnek, összesen tehát 42%-nyi állami támogatást. Ezzel szemben az állami finanszírozás mellett 28%-os további ösztöndíjat és 11% adókedvezményt, összesen tehát 39%-nyi támogatást várnak a nem önköltséges hallgatók.

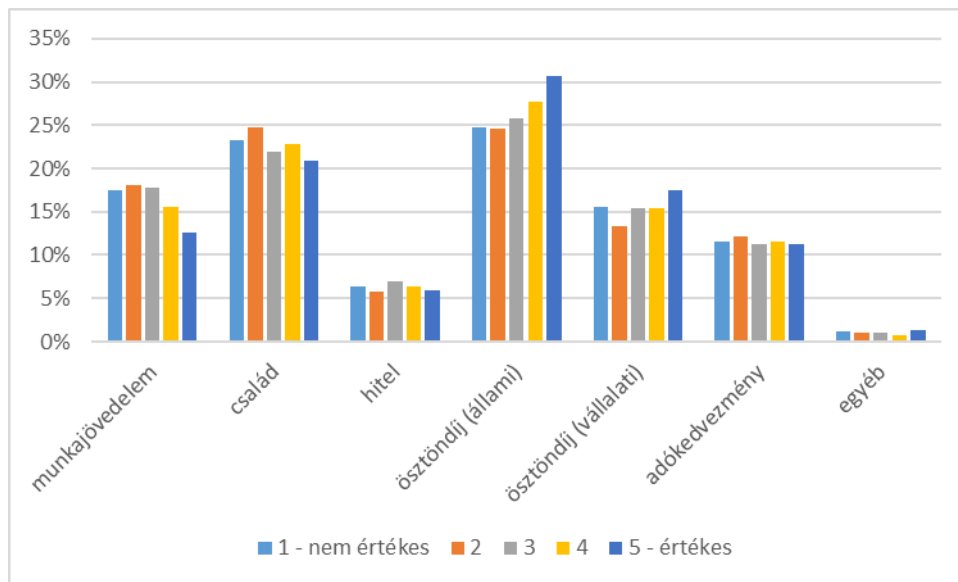
13. ábra: A hallgatói kiadások forrásainak megosztása finanszírozási forma és munkarend szerint

Tovább folytatva a kérdőív elemzését, nem hoz nagy eltérést a finanszírozási formák arányainak megítélésében, hogy valaki mennyire tartja motiválónak a juttatásokat, de minél ösztönzőbbnek

tűnnek a juttatások, annál nagyobb arányban támaszkodna állami ösztöndíjra, a saját munka helyett. Az ábrának leginkább az a tanúsága, hogy az ösztöndíj - törvényszerűen - befolyásolja a teherviselést, minél nagyobb a jelentősége/értéke, annál inkább kiváltja a családi és a munkavállalásból származó bevételeket.

14. ábra: A hallgatói kiadások forrásainak megosztása annak értékesnek ítélt volta szerint

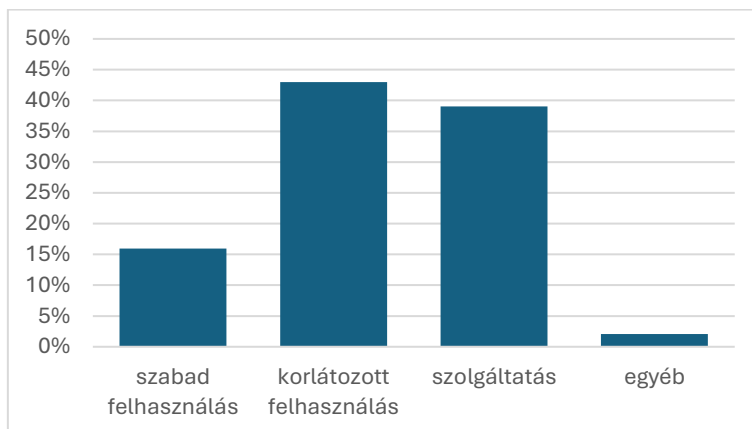
A juttatásokból való részesülés (hány alkalommal kapott valamilyen támogatást) növekedésével egyre nagyobb arányt tulajdonítanak a kitöltők az állami és vállalati ösztöndíjaknak (mint vissza nem térítendő támogatásoknak), és egyre kisebbet a munkajövedelemnek (és ezzel együtt logikusan az adókedvezményeknek is).

A hallgató támogatások formáinak vizsgálatát követően áttértünk az egyetemen keresztül kapott juttatások megvalósításának formáinak elemzésére. Elsőként az állam által a kollégium fenntartására, a hallgatói sporttevékenységre, jegyzetelőállításra, kulturális tevékenység támogatására nyújtott (normatívan számított) összegek esetét vizsgáltuk. A Műegyetem, élve ezzel a jogával, nem közvetlenül (pénzbeli juttatásként) juttatja el ezeket a hallgatókhoz. Megkérdeztük a hallgatók véleményét arról, hogy szerintük milyen formában kellene ezt az összeget megkapniuk: (1) egyszerűen ösztöndíjként, a céltámogatási felhasználást a hallgatókra bízva, (2) olyan formában, amivel a piacon csak az adott célnak megfelelő terméket/szolgáltatást tudnak vásárolni, (3) az összeget ne a hallgatók kapják, hanem az egyetem fordítsa a célnak megfelelő tevékenységre, aminek a hallgatók haszonélvezői.

Az eredményekből jól látszik, hogy a hallgatók nem bíznák saját döntésükre, hogy valamely céltámogatást valóban az adott célnak megfelelően használják fel (15. ábra). Abban azonban már megoszlanak a vélemények, hogy ilyen típusú tevékenységet közvetlenül a piacról vagy az

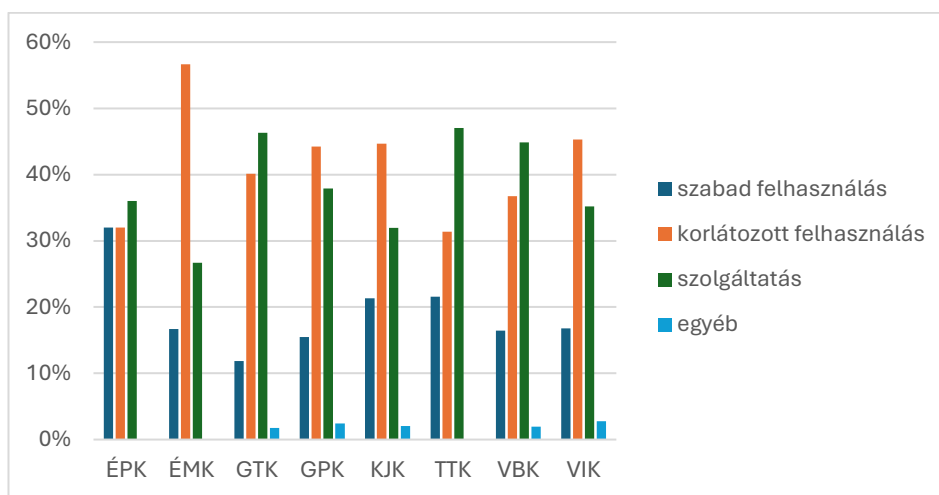
egyetemtől érdemes „megvásárolni”. A jelenlegi gyakorlatban az egyetem főleg az ilyen típusú tevékenységeinek finanszírozására fordítja ezeket az összegeket.

15. ábra: A hallgatói céltámogatások juttatási módjainak preferenciája

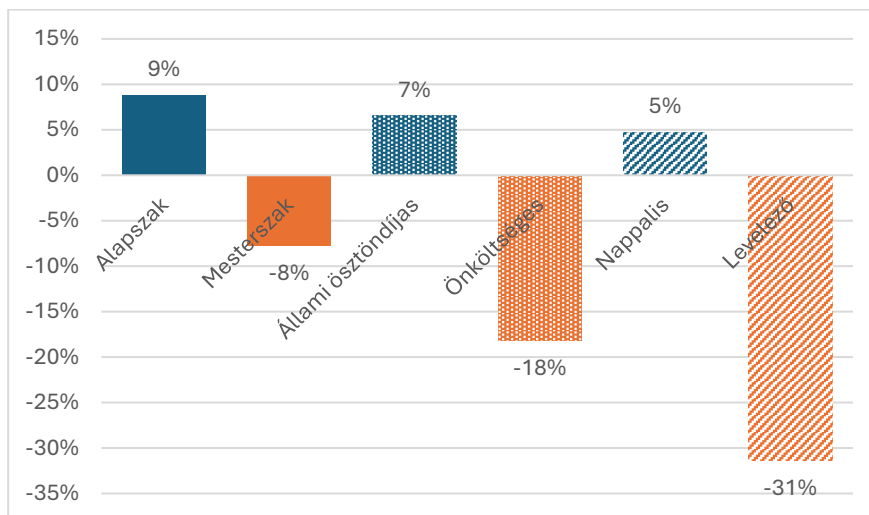
Érdekes, hogy az egyetemi átlagos gondolkodás mennyire más az egyes karok hallgatói körében (16. ábra). A karok felének esetében (kiváltképp az Építőmérnöki Kar hallgatói körében) a céltámogatásokra költhető, de a piacon elérhető szolgáltatások igénybevételét lehetővé tevő megoldásokat részesítik előnyben. Tehát a hallgatók döntésében és az egyetem szolgáltatói tevékenységében is kevésbé bíznak. A karok másik fele elsődlegesen az egyetem tenné elérhetővé az egyes szolgáltatásokat és azokat kedvezményesen kínálná a hallgatóknak.

16. ábra: A hallgatói céltámogatások juttatási módjainak preferenciája karok szerint

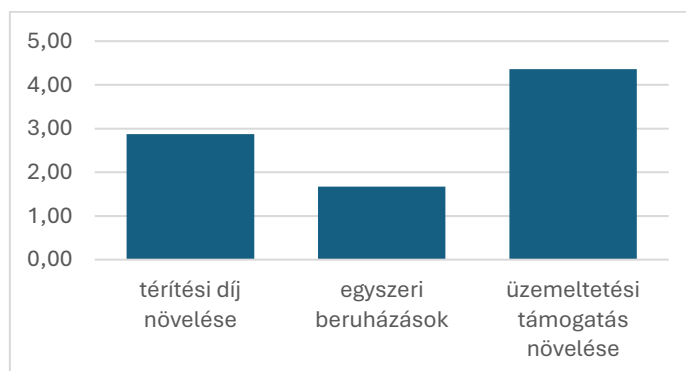
Nemek szerint nincs különbség a válaszokban, de minél közelebb van a piachoz valaki a képzés jellegéből vagy korából adódóan, annál inkább az egyetemen belüli megoldást, az egyetem által nyújtott szolgáltatást preferálja. Ez a különbség egyre nő a képzés szintje és a finanszírozási formája, majd a képzés munkarendje mentén (17. ábra).

17. ábra: A korlátozott felhasználású pénzbeli juttatásoknak és az egyetemi szolgáltatás támogatásának megítélése közötti százalékpontos eltérések különböző hallgatói csoportoknál (a pozitív eltérés a piaci megoldás, a negatív az egyetemen belüli megoldás preferálását jelzi)

Következő kérdésünk a kollégiumok állapotának és finanszírozásuk problémáinak közhelyszerű (a hatósági ár és az állami támogatás messze nem éri el az önköltséget) kérdésével foglalkoztunk. Így a finanszírozási kérdésekkel kapcsolatban az elsődleges kérdésünk az volt, hogy honnan kellene származnia a szükséges többletfinanszírozásnak. 5-ös skálán értékelték a kitöltők, hogy az általunk megadott három finanszírozási módot (hallgatói térítési díj növelése, vagy állami támogatás egyszeri (beruházási), illetve folyamatos (működési költség) szintű növelése) mennyire tartják alkalmasnak, illetve használnák a probléma megoldására. Az egyes finanszírozási formákra adott válaszok átlagos értékeléseit mutatja a 18. ábra.

18. ábra: A kollégiumok finanszírozási problémáinak megoldási lehetőségeire adott átlagos válaszok

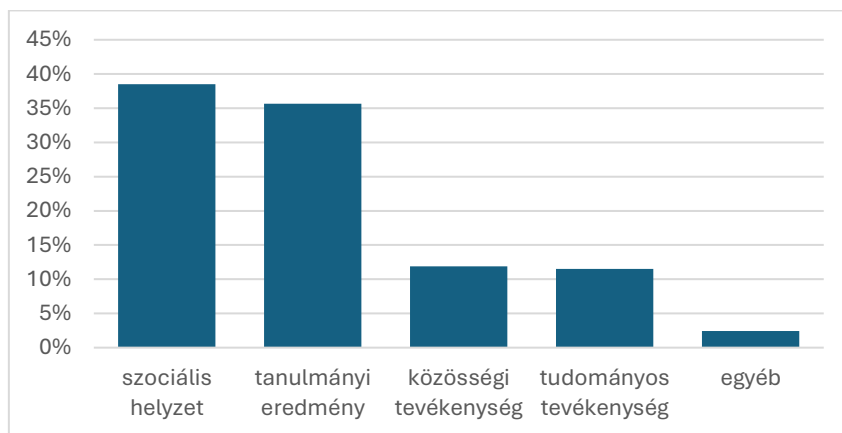

A jelenlegi térítési díjak alacsony mértékét jól jelzi, hogy majdnem 3-as értékelést kapott átlagosan a térítési díj növelésének lehetősége is. A finanszírozás nagyobb részét az (elmúlt évtizedekben ennek ellenkezőjére példát mutató) államtól várnák a megkérdezettek. Szinte maximálisan a folyamatos működés jobb finanszírozásával (4,36) képzelik el, de azért számottevő súlyt adva (1,67) ez egyszeri (tűzoltó) jellegű finanszírozásnak is. A vélemények robusztusságot jól jelzi, hogy az egyes hallgatói csoportok véleménye között semmilyen csoportbontás mentén nincs különbség.

A kollégiumokkal kapcsolatos másik jól ismert tény, az azokban elérhető férőhelyek nem elegendő volta. Következő kérdésünkben ezért az vizsgáltuk, hogy a korlátozott számban rendelkezésre álló kollégiumi férőhelyek kiosztásához a jelentkezőket hogyan lenne igazságos rangsorolni. Arra kértük a kérdőív kitöltőit, hogy négy kategória (és az általuk esetlegesen behozott egyéb kategória) között osszák fel a teljes pontszám 100%-át. A négy kategória a szociális helyzet, a tanulmányi eredmény, a közösségi és a tudományos (vagy művészeti) tevékenység voltak.

A megkérdezettek egészének véleménye alapján elmondható, hogy minimális súlyt adnának a közösségi és tudományos tevékenységeknek, alapvetően a szociális rászorultság és a tanulmányi eredmények alapján ítélnék oda a kollégiumi férőhelyeket (19. ábra) - némileg a gyakorlattal ellentétesen, ahol a tanulmányi-közösségi-szociális pontok aránya azonos, illetve van kollégium, ahol akár egyedül a közösségi munkával kitűnőknek is be lehet kerülni.

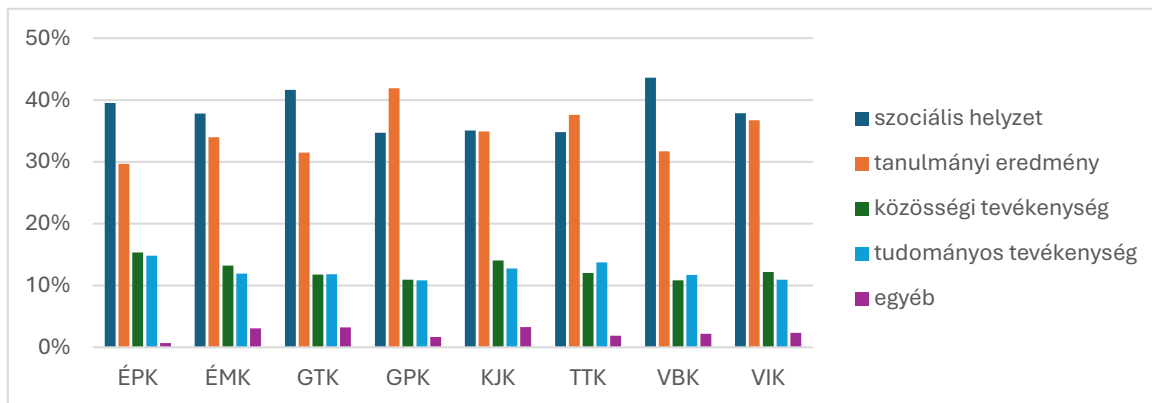
19. ábra: A kollégiumi férőhelyek szétosztásánál figyelembe vett tényezők igazságosnak vélt arányai

A legnagyobb részarányt kapó szociális helyzet és tanulmányi eredmény vonatkozásában volt várható leginkább ingadozás az egyes hallgatói csoportok véleményét vizsgálva. Ez azonnal meg is mutatkozik a kitöltők egyes karokhoz tartozása szerinti vizsgálatnál (20. ábra). Az ÉPK, GTK és VBK hallgatói az átlagos véleménynél nagyobb súlyt adnának a szociális helyzetnek. Ezzel szemben a GPK és a TTK hallgatói inkább a hallgatók tanulmányi munkájának eredményességét vennék figyelembe (az utóbbiaknál a tanulmányi eredmény súlya önmagában nem jelentősen nagyobb az

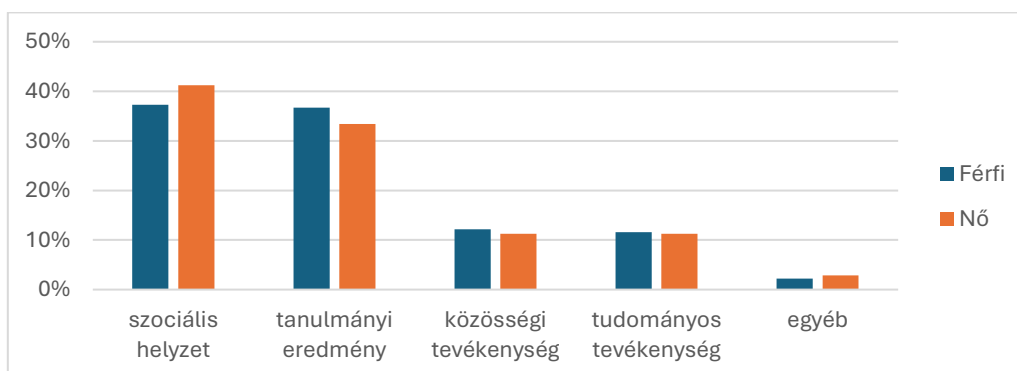
átlagnál), de azt egy átlag feletti tudományos tevékenységre adott súly egészíti ki. A tudományos tevékenységet pedig tekinthetjük valamiféle extra tanulmányi tevékenységnek, amit nem tanulmányi eredményességgel mérnek.

20. ábra: A kollégiumi férőhelyek szétosztásánál figyelembe vett tényezők igazságosnak vélt arányai karonkénti bontásban

A véleményeket nemek szerinti bontásban vizsgálva tapasztaltunk csak lényeges különbségeket, mégpedig a várakozásoknak megfelelően: a nők inkább szociális alapon, míg a férfiak inkább teljesítmény alapján ítélnék oda a kollégiumi férőhelyeket. A nők körében következetesen alacsonyabb arányt képvisel mindenféle (tanulmányi, közösségi, kutatási) teljesítmény, mint a férfiaknál. A nők-férfiak összehasonlítása leginkább a klasszikus elméletekre (például Hofstede kultúratipológiája) vezethető vissza (Hofstede, 1984, 1991), mint például, hogy a nőknél a teljesítménynél, sikernél fontosabb a törődés másokkal, az életminőség, az erő tekintélye helyett a szimpátia a gyenge iránt stb. Azt is feltételezhetjük, hogy a szocio-ökonomiai háttér is erősen számít, hogy az érintett milyen alapon ítélné oda a kollégiumi férőhelyeket.

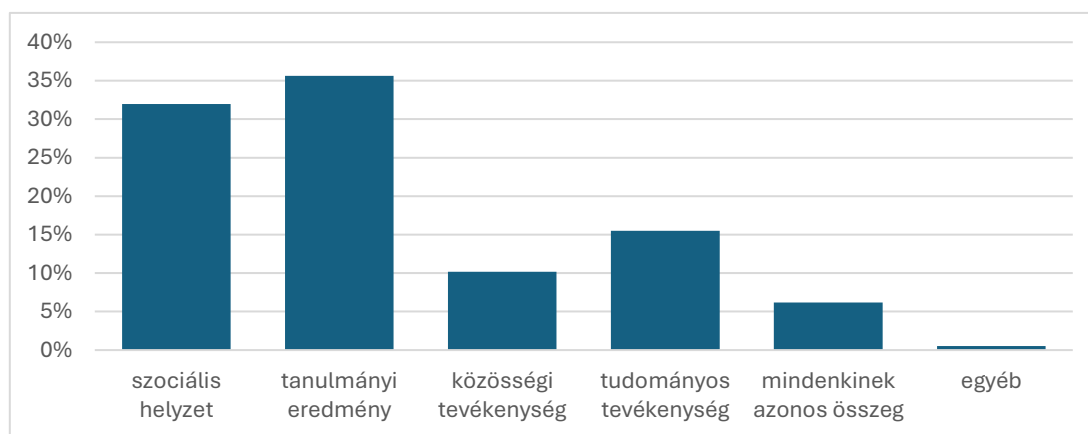
21. ábra: A kollégiumi férőhelyek szétosztásánál figyelembe vett tényezők igazságosnak vélt arányai nemenkénti bontásban

Bár meghatározó juttatási formát jelent a kollégiumi elhelyezés, hatalmas reálérték-csökkenése ellenére is, még mindig a hallgatói normatívával számított keretösszeg (a hallgatói előirányzat részeként) jelenti az egyetemtől érkező hallgatói juttatások elsődleges forrását. Ennél a támogatási formánál is arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen értékek menti szétosztást tekintenének a hallgatók leginkább igazságosnak. A kollégiumi férőhelyeknél alkalmazott kategóriák (szociális helyzet, tanulmányi eredmény, közösségi tevékenység, tudományos-művészeti tevékenység) mellett helyet kapott az egyszerű létszamarányos szétosztás lehetősége, illetve itt is behozható volt saját nézőpont is (mint egyéb kategória). A teljes forrás 100%-át kellett a kitöltőknek szétosztaniuk az egyes kategóriák között.

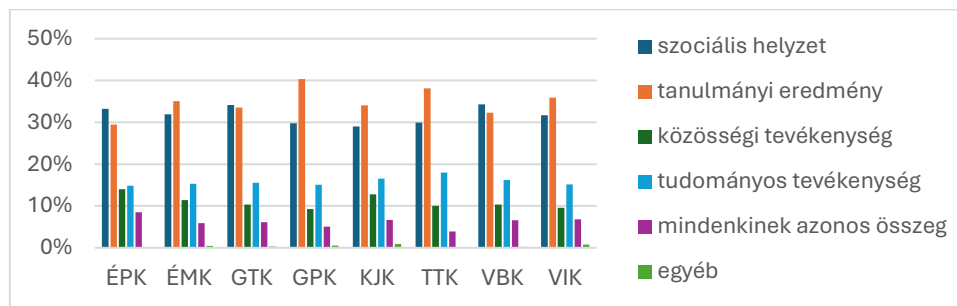
A teljes kitöltői kör együttes véleményét vizsgálva (22. ábra) látható, hogy az ösztöndíjak elsődleges felosztási alapjának a tanulmányi eredményt tartják a hallgatók. Néhány százalékponttal elmarad a szociális helyzet súlyszáma, de jelentős arányt képvisel a kimagasló tudományos-művészeti tevékenység.

22. ábra: A hallgatói normatívából származó ösztöndíjak szétosztásánál figyelembe vett tényezők igazságosnak vélt arányai

A GPK és TTK hallgatói az ösztöndíjak tekintetében is nagyobb arányt adnak a tanulmányi eredménynek, mint a teljes egyetemi átlag (24. ábra). Hasonlóan az ÉPK, GTK és VBK hallgatói itt is a szociális helyzetet ítélték fontosabbnak - nem csak az egyetemi átlagnál, hanem a saját kari tanulmányi részeredményénél is fontosabbnak. Ez feltehetően a hallgatók családi gazdasági helyzetével és iskolai múltjával függ össze, további kutatások szükségesek ennek feltárására.

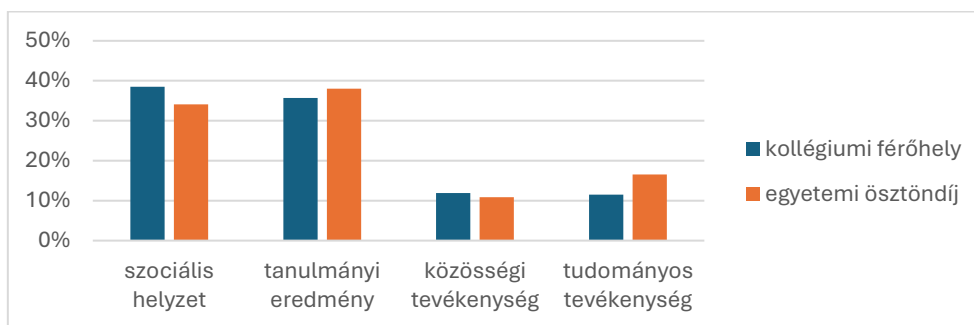
23. ábra: A hallgatói normatívából származó ösztöndíjak szétosztásánál figyelembe vett tényezők igazságosnak vélt arányai karonkénti bontásban

A válaszok nemenkénti vizsgálata a kollégiumi férőhelyekhez hasonló eredményt hozott., Az egyéb képzésjellemzők (finanszírozás, munkarend, képzési szint) szerinti vizsgálata is (véltetően egész más okokból) leképezte az inkább szociális és inkább teljesítménycentrikus nézőpontokat. Az önköltséges, a levelező és a mester szintű képzésre járók nagyobb súlyt adnak a szociális helyzetnek, mint az államilag finanszírozott, a nappali és az alapszintű képzésre járók. Ez véltetően azzal magyarázható, hogy az első csoportba tartozók jellemzően valamilyen foglalkoztatási jogviszony mellett végzik az egyetemet, így teljesítményük mérését és díjazását az általuk (az egyetemnél) fontosabbnak tartott munkahelyen tartják indokoltnak. A második csoport „elsődleges jogviszonyának” inkább az egyetemi tanulást tekinti, így számukra annak mérése és díjazása a fontosabb.

Az elosztás alapját képező tényezők mentén közösen is vizsgáltuk a kollégiumi férőhelyeket és az egyetemi ösztöndíjakat (24. ábra). A két juttatási formánál közösen használt négy kategória mentén (és azok összegére normalizálva) vizsgálva a véleményeket, látható, hogy a kollégiumi elhelyezést inkább szociális problémának tartják a hallgatók, míg az ösztöndíjat inkább a teljesítmény elismerésének tekintik. (A kettőt azért is fontos összevetni, mert a budapesti albérleti árak mintegy tizede a kollégiumi elhelyezés díja, így a férőhely önmagában hatalmas mértékű költségterítés.) A szociális súly mellett a közösségi és tudományos tevékenységek is meghatározó súlyt kapnak mindkét esetben, olyannyira, hogy ezekkel együtt a kollégiumi férőhelyek odaítélésénél is nagyobb súly esik a teljesítménytényezőkre, mint önmagában a szociális helyzetre. A szöveges válaszokból ennek magyarázata jól látszik: a szociális helyzet igazolásának érvényességét sokan vitatják, ami nem csak azok kijátszásának tudható be, de önmagában nehézkes annak megítélése, hogy kit tekinthetünk szociálisan rászorultnak. Hiszen akár saját, vagy családi döntés is lehet a tanulmányok okozta költségek visszafogott finanszírozása más szolgáltatások (pl.: nyaralás, szórakozás stb.) javára.

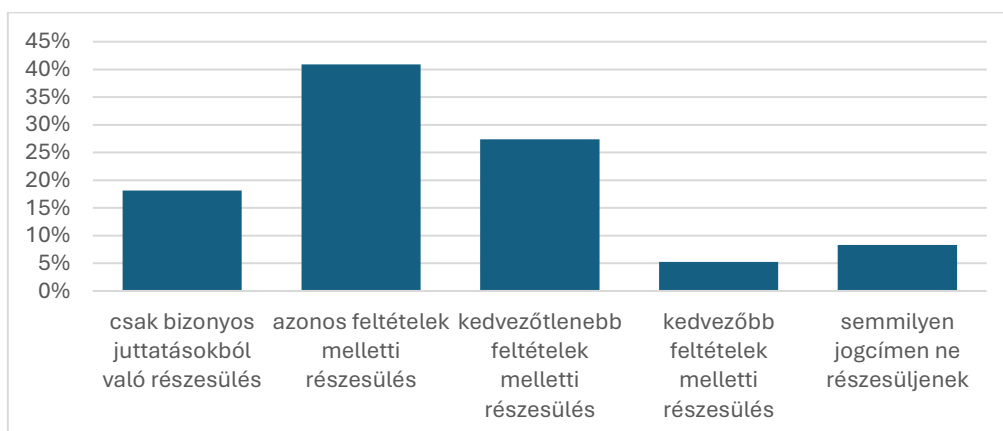
24. ábra: A kollégiumi férőhelyek és a hallgatói normatívából származó ösztöndíjak szétosztásánál figyelembe vett tényezők igazságosnak vélt arányai

A juttatások jól ismert jellemzője az is, hogy azok az államilag amúgy is finanszírozott hallgatókat illetik meg. Az önköltséges képzésre járó hallgatók jelenleg bizonyos juttatásokban nem részesülhetnek, vagy csak kedvezőtlenebb feltételek mellett, mint az államilag finanszírozott képzésre járó hallgatók. Kérdőívünkben rákérdeztünk, hogy ezt méltányosnak találják-e a hallgatók.

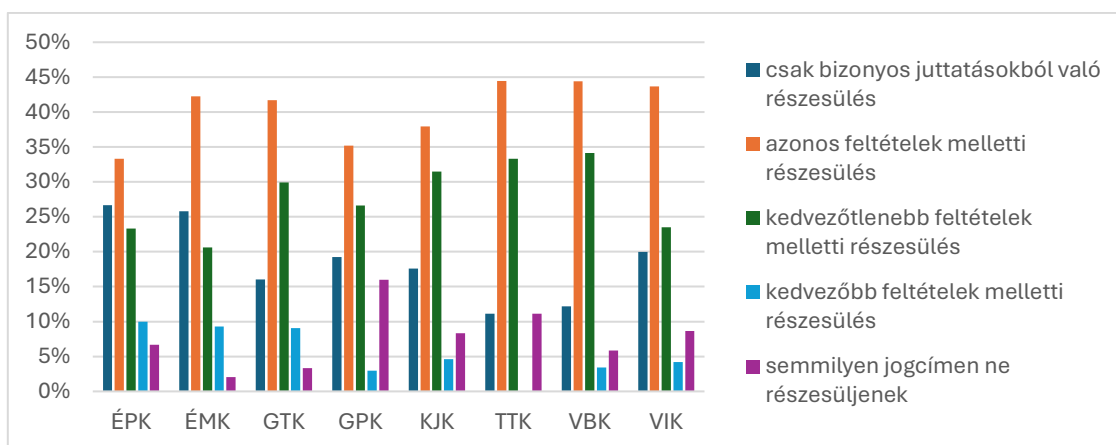
Nagy, 41%-os részarányal azt gondolják a kitöltők, hogy az önköltséges képzésre járókat az államilag finanszírozott képzésre járókkal azonos feltételekkel illetnék meg a hallgatói juttatások (25. ábra). 18+27=45%-ot tesznek ki azok a vélemények, akik ugyan adnának juttatásokat az önköltséges képzésre járóknak is, de, vagy csak bizonyos juttatásokra, vagy kedvezőtlenebb feltételek mentén. A kitöltők 5%-a juttatásokat az önköltséges képzésre járóknak kedvezőbb feltételek mellett adnának, mint az államilag finanszírozottaknak (jellemzően arra hivatkozva, hogy ők a tandíjat maguknak fizetik). Ez az 5% azért is érdekes, mert 10% az önköltséges kitöltők aránya a válaszadók között.

25. ábra: Az önköltséges hallgatók juttatásokból való részesülésének mikéntje

Az önköltséges képzésre járás megítélése nagyon más az egyes karok hallgatói körében - aminek következménye a kérdésünkre adott karonkénti válaszok különbsége alapján is szembetűnő (26. ábra). Ennek oka az ilyen képzésre járó hallgatók karon tapasztalható részarányából fakad (9 és 44% között mozog ez karonként). A GPK és GTK a két szélső érték és közepes negatív asszociációs kapcsolatot mértünk a megítélés és a részarány között. Önköltséges hallgatók nagyobb arányban a GTK-n található, az adatokból ugyanakkor az látszik, hogy a kitöltők más szempontokat is figyelembe vettek, mint a finanszírozási forma. Azaz az érzékelt társadalmi szerep (társadalmi státusz - osztályképzés a finanszírozási forma alapján, „az üléspontunk határozza meg az álláspontunkat”) kevésbé hat a válaszreakcióra. Véleményünk szerint a viszonylag nagy arányban tanuló önköltséges és ezen státuszok indokoltsága (a gazdaságtudományi képzési terület alacsony számú államilag finanszírozott helye és a nagyszámú másoddiplomás) miatt kevésbé él az „önköltséges az lesz, aki lusta és/vagy buta” kép, így nem is érzik a kar hallgatói úgy, hogy ezen hallgatók további megkülönböztetése szükségszerű.

26. ábra: Az önköltséges hallgatók juttatásokból való részesülésének megítélése karonkénti bontásban

2.3 A jelenlegi műegyetemi gyakorlat megítélése

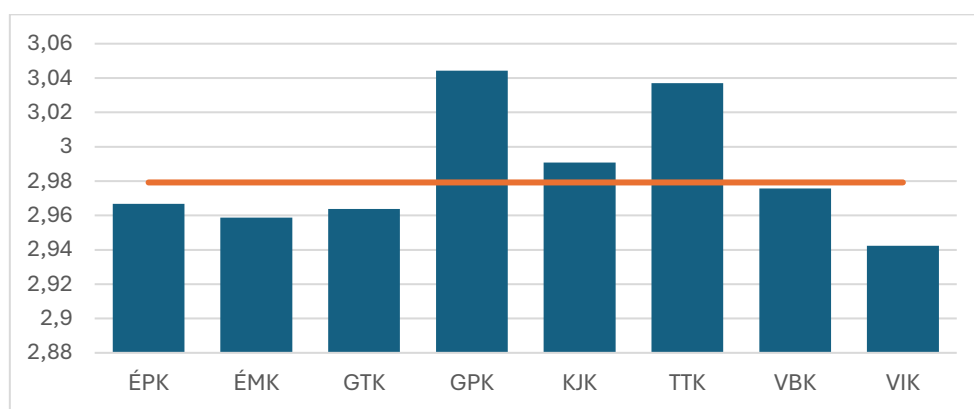
Kérdőívünk utolsó blokkjában a Műegyetem jelenlegi juttatási rendszerének működésével kapcsolatos hallgatói véleményeket kívántuk felmérni. Vizsgáltuk a rendelkezésre álló információk megfelelőségét, a tanácsadásban közreműködők munkájának megítélését, a döntések világos, szakszerű és tárgyilagos voltát, illetve a fellebbezéssel kapcsolatos tapasztalatokat.

A hallgatói juttatásokkal kapcsolatos információs rendszer jóságának (például a szabályok egyértelműsége, a hallgatói juttatásokhoz való hozzájutást segítő letölthető dokumentumok elérhetősége, a magyarázó szövegek, tanácsadó szolgálat alapján) megítélését ötfokozatú skála mentén vártuk a kitöltőktől (1 - teljesen rossz ... 5 - tökéletes). Az összes kitöltő átlagos véleménye

2,98-as értékelést jelentett, tehát a közepes értékeléstől kicsit elmaradt és a karok mentén átlagosan a 2,94 és 3,04 között ingadozott.

A vélemények karonkénti eltéréseinek vizsgálata azért fontos, mert a tájékoztatás leginkább a kari hallgatói képviselőken (a hallgatói önkormányzat kari szintű vezető testülete) keresztül történik, aminek megítélése a karok mentén változó értéket mutat (23. ábra). A GPK és TTK gyakorlatát érdemes lehet alaposabban is megvizsgálni. Az átlagnál jelentősen jobb értékelést adtak e karok hallgatói és a gyakorlatok jól alkalmazhatók lehetnek, ugyanis egy nagy és egy kis hallgatói létszámú karról van szó.

27. ábra: A hallgatói juttatásokkal kapcsolatos információs rendszert jóságának megítélési karonkénti bontásban

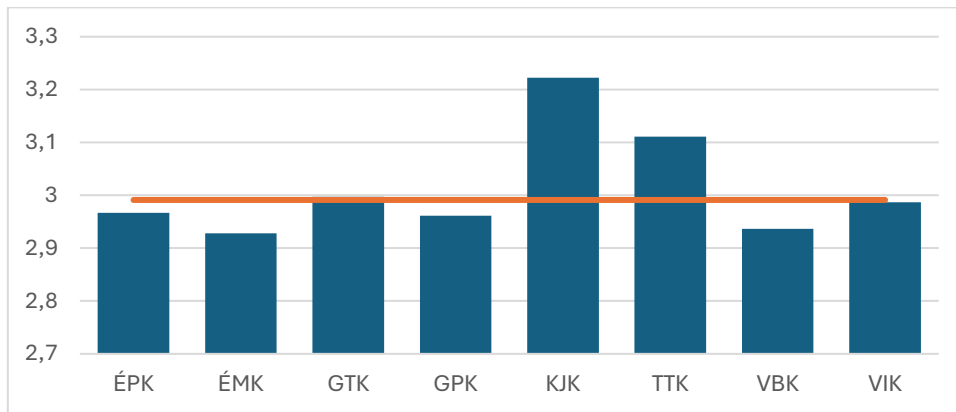

A hallgatói csoportok véleményei között más, korábban is alkalmazott csoportbontás mentén nincs különbség. A várakozásoknak megfelelően elsősorban a pályázati tapasztalat jelzi az információs rendszerrel való elégedettséget. Ha több energiát fektettek a pályázatba, illetve a vizsgált időszakban minél több juttatásban részesültek, annál jobb értékelést adnak a juttatásokkal kapcsolatos információs rendszernek (erős pozitív kapcsolat, $r=0,78$). Ez azonban nem a rendszer jóságát jelenti feltétlen, csak azt, hogy annak működése idővel megtanulható.

A hallgatói juttatásokban való eligazodást segítő tanácsadók (ezzel megbízott hallgatók, oktatók, adminisztrátorok) értékelését 1-től 5-ig terjedő (1 - Semennyire nem segítenek/nincsenek ... 5 - Könnyen elérhető, segítőkészek és hozzáértők az ezzel foglalkozó tanácsadók) skála mentén kértük a kérdőív kitöltőitől.

Az egyetem egészének átlagában 2,99-es értékelést kaptak a tanácsadók, amely érték 2,93-tól 3,11-ig terjedt az egyetem különböző karaihoz tartozó hallgatói csoportok között (28. ábra). Az átlagos értékelést éppen meghaladja a GTK-s hallgatók véleménye, és jelentősen felülmúlja a KJK és TTK hallgatóiét. Az ő gyakorlatukat lehet tehát érdemes másoknak is megvizsgálniuk, adaptálniuk.

28. ábra: A hallgatói juttatásokban való eligazodást segítő tanácsadók munkájának megítélése karonkénti bontásban

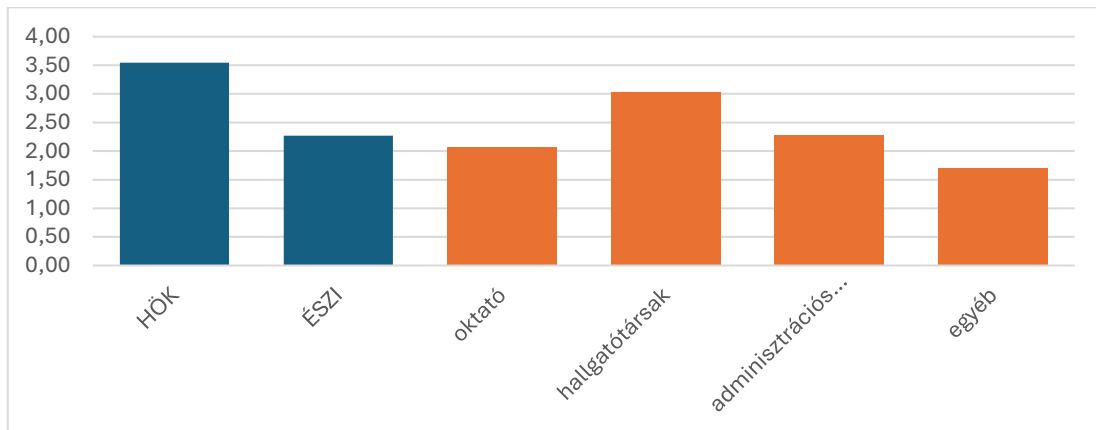

A hallgatói csoportok által adott válaszokat összehasonlítva a mesterszakos hallgatók részéről alacsonyabb szintű elégedettségét tapasztaltuk, amit vélhetően az egyetemi élethez kapcsolódó alacsonyabb mértékű aktivitás (a tanulmányok melletti nagyobb arányú munkavállalás és a magasabb arányú levelező munkarendű hallgató) indokol.

A hallgatói juttatásokkal kapcsolatban a hallgatók több személyhez szoktak fordulni tanácsért. Ötös skálán értékelték (1 - soha ... 5 - mindig), hogy az általunk megadott forráshoz (illetve az általuk azonosított egyéb lehetőséghez) milyen gyakorisággal fordulnak. A lehetséges források között 1) a hallgatói önkormányzat/képviselő (HÖK, HK) felelősét, 2) az Értékesítési és Szolgáltatási Igazgatóság szakemberét, 3) az oktatókat, 4) más, nem hallgatói önkormányzati tisztséget viselő hallgatót és 5) más adminisztrátort (ideértve bármilyen vezetőt is) jelöltünk meg. Az EHK-val készült interjú alapján kiderült, hogy a juttatásokkal kapcsolatos tájékoztatási feladat ugyan belső szabályozásban nincs rögzítve, ugyanakkor - leginkább annak okán, hogy más nem végzi - az EHK azt sajátjának érzi.

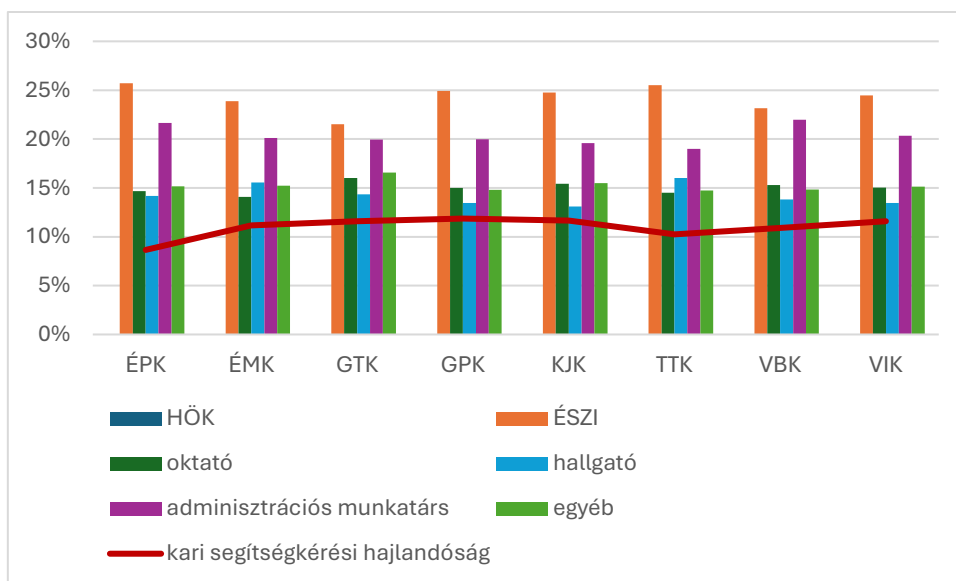
A válaszokat a 29. ábra mutatja, ahol eltérő színnel jelöltük a juttatásokkal kapcsolatos döntési folyamatban részt vevő szereplőket (a Hallgatói Önkormányzatot (HÖK) és az Értékesítés és Szolgáltatási Igazgatóságot (ÉSZI)). A kitöltők teljes körét tekintve jól látszik, hogy elsősorban hallgatótársakhoz fordulnak a kitöltők - leginkább a hallgatói önkormányzat/képviselő tagjait, de nagy arányban más hallgatókat kérdeznék meg.

29. ábra: A hallgatói jutatásokkal kapcsolatos segítségkérés gyakorisága az egyes szereplőktől

A vélemények karonkénti bontását vizsgálva nagy különbségek nem adódnak, bár az eredményekből egyértelműen kirajzolódott, hogy egyes karokon (ÉMK, KJK) magasabb a segítségkérési arány, mint az átlagos, egy karon (ÉPK) pedig kiugróan alacsony. Mivel a kérdésünk úgy szólt, hogy milyen gyakran kér segítséget az egyes szereplőktől, a válaszok nem csupán a szereplők közötti preferenciákra adtak választ, hanem egyben jelezték azt is, hogy szoktak-e a kitöltők segítséget kérni. Az eltérő mértékű segítségkérés torzító hatását kivédendő a kari átlagos segítségkérési mértékhez viszonyítottan (30. ábra) vizsgáltuk a megkérdezett tanácsadók körét az egyes karok esetében - ezen az ábrán így már nem torzítják az eredményeket az adott kar kitöltőire jellemző segítségkérési szokások alacsony vagy magas volta.

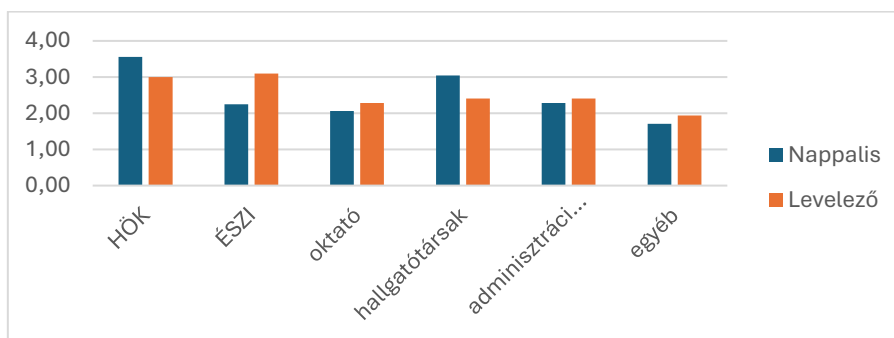
30. ábra: Az egyes szereplőktől való segítségkérés gyakorisága a segítségkérési hajlandósággal kiigazítva, karonkénti bontásban

Az átlagos arányoktól legjobban érzékelhetően (és azonos módon) a GTK és a VBK hallgatóinak véleménye különbözik. Mindkét hallgatói csoport esetében az átlagostól elmarad a hallgatói önkormányzat/képviselő segítségének aránya, és azt jelentősen megközelíti a hallgatótársak segítése. Ezt egészíti ki az is, hogy - mint az előző kérdés válaszaiból kiderült - mindkét karon az átlagosnál alacsonyabb az információk elérhetőségének mértéke.

A válaszok korábbi csoportbontások szerinti vizsgálata nagy különbségeket nem eredményezett. Egyetlen kivétel a részidős képzésre járó hallgatók esete (31. ábra): a hallgatói képviselőktől való segítségkérést az ÉSZI munkatársaitól való segítségkérés az ő esetükben megelőzi. A képzés munkarendjéből adódóan ez a hallgatói kör kevesebb időt tölt más hallgatók között (ami magyarázza a hallgatótársaktól való segítségkérés alacsony arányát is).

31. ábra: Az egyes szereplőktől való segítségkérés gyakorisága levelező munkarendű képzés esetén

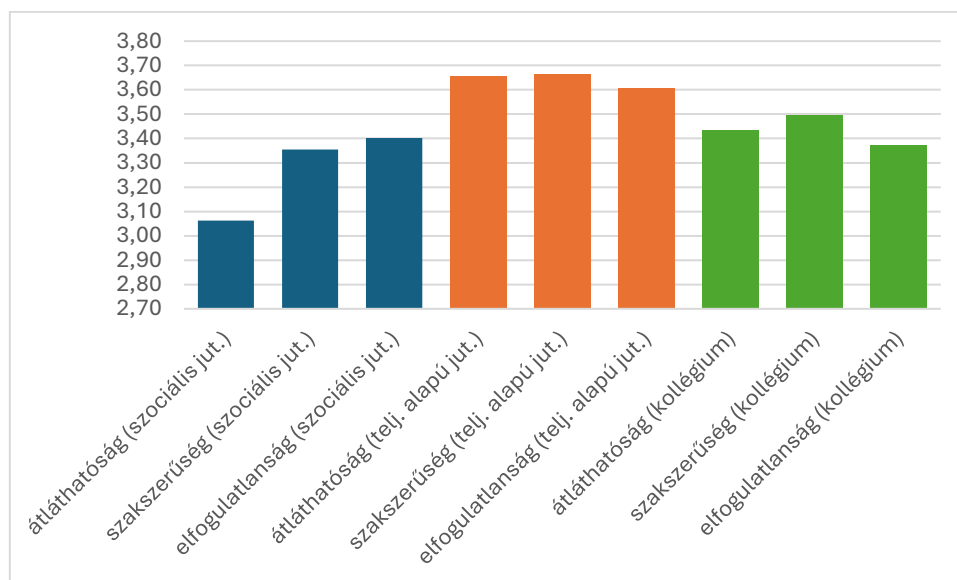
A jelenlegi gyakorlat megítéléséhez a 3 legfőbb jogcímen adott juttatástípussal (szociális ösztöndíj, teljesítményalapú juttatás és kollégiumi elhelyezés) kapcsolatos döntések milyenségéről kérdeztük a kitöltőket. Ötfokú skálán kellett megítélniük a döntések átláthatóságát, világosságát, gyorsaságát (1 - Átláthatatlan, nehezen érthető, lassú ... 5 - Teljesen egyértelmű, logikus, gyors), a döntések szakszerűségüket, ideértve a szabályok betartását (1 - Pongyola, nem szakszerű döntések ... 5 - Tökéletesen szakszerű) és hogy a döntések inkább elfogultak vagy tárgyilagosak (1 - A döntésekben részt vevők mindig részrehajlók ... 5 - A döntések minden esetben részrehajlás nélküliek).

A három kérdés eredményeit mutatja a 32. ábra mindhárom juttatástípusra külön-külön. A juttatástípusok mentén vizsgálva az értékeléseket látszik, hogy egyértelmű tendencia nem rajzolódik ki. A szakszerűséggel a legelégedettebbek a hallgatók - köszönhetően minden bizonnyal a jól szabályozott környezetnek és a kialakított eszközöknek (pl. Műeper²⁶). Kijelenthető egyben az is, hogy a szociális juttatásokkal kapcsolatban látják a legtöbb, és a teljesítményalapú juttatásokkal kapcsolatban a legkevesebb problémát, ami nem meglepő, hiszen a többnyire

²⁶ MŰEPER - Műgyetemi Egységes Pályázati és Elbírálási Rendszer, elérhető itt: <https://mueper.bme.hu/>

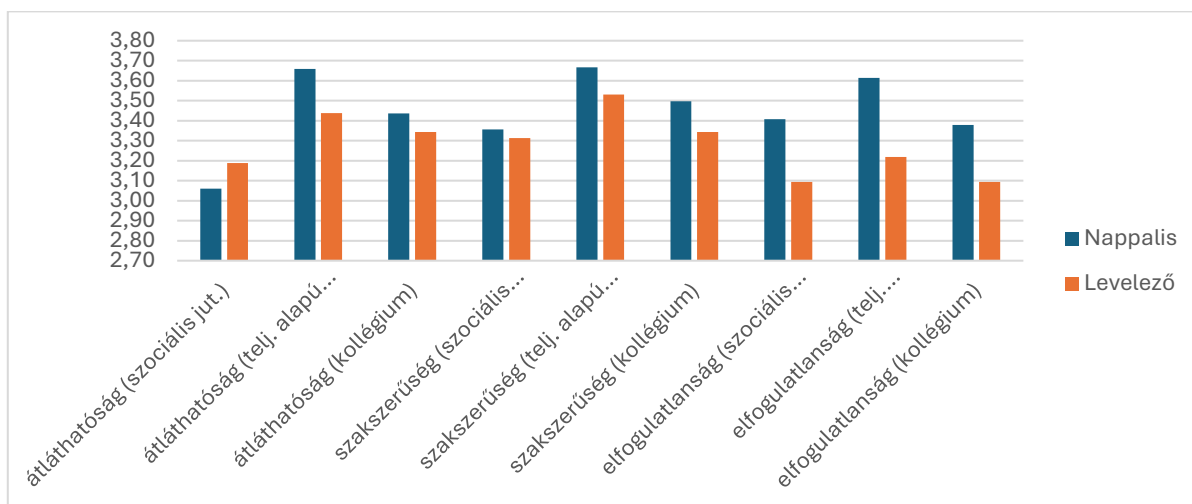
kvantitatív alapokra épülő tárgyak elsajátításának mérésére épülő számonkérésbe nehéz belekötni, illetve a sokféle paraméterrel mért, és esetenként kijátszható szociális támogatási rendszerbe pedig egyszerűbb.

32. ábra: A három főbb jogcímen kapott juttatás átláthatóságának, szakszerűségének és elfogulatlanságának átlagos megítélése

A hallgatói csoportok véleményei között markánsabb eltérést kétféle csoportbontás hozott: a finanszírozási forma és a munkarend szerinti megítélés. Az állami ösztöndíjas és nappali munkarendű hallgatók minden szempontból jobbnak találják a jelenlegi rendszer működését mindenféle juttatás esetén, mint önköltséges, illetve levelező munkarendű társaik. Az eltérés finanszírozási forma mentén nem jelentős, de következetesen azonos irányú, az igazán nagy eltérést a munkarend okozza (33. ábra) A nappalis munkarend mellett - elvileg - az egyetemen a hallgató „főállású”. Van ideje megismerni és megérteni annak működését, beleértve a juttatások rendszerét is. A részidős képzésre járók azonban kevesebb információhoz jutnak, így a bonyolult támogatási rendszer működését kedvezőtlenebbül ítélik meg.

33. ábra: A 3 főbb jogcímen kapott juttatások átláthatóságának, szakszerűségének és elfogulatlanságának átlagos megítélése a képzés munkarendje szerinti bontásban

Utolsó kérdésünkben a fellebbezési lehetőség megítélésére kérdeztünk rá ötfokú skálán értékelve az azzal való elégedettséget (1 - Rossz, hallgatóellenes ... 5 - Korrekt, hallgatóbarát). Az egész egyetem átlagának 3,17-es értéket adtak a kitöltők, amelynek értéke 2,97 és 3,24 között ingadozott a karonkénti átlagokat tekintve (34. ábra). A megítélés egységességét jól jelzi, hogy szinte semmilyen csoportbontásban nem találtunk érzékelhető különbséget a vélemények között, a legnagyobb eltérést is a finanszírozási formák szerinti csoportképzésnél tapasztaltuk (az államilag finanszírozott hallgatók 3,2-re, az önköltséges hallgatók 2,97-re értékelték), ami egyszerűen betudható lehet a témával való nagyobb mértékű tájékozatlanságnak is.

34. ábra: A fellebbezési lehetőségek megítélésének egyetemi átlaga és karonkénti átlagértékei

□

Összefoglalás és fontosabb megállapítások:

1. A juttatások megszerzésével kapcsolatos hallgatói erőfeszítések mértékére adott viszonylag alacsony értékek összhangban vannak a hallgatói előírányzat terhére adott juttatások elértéktelenedésével.
2. A hallgatói vélemények szerint a hallgatói lét költségeihez való hozzájárulás mértékében az államnak és a családnak közel azonos szerepet kellene vállalnia.
3. A kollégiumi hatósági díjak annyira alacsonyak, hogy a még az ebben ellenérdekelt hallgatók egy részének véleménye szerint is emelni lehetne. Elsőpró többségük nyilvánított véleményt úgy, hogy a bejutás szempontjai között legnagyobb aránnyal a tanulmányi eredmény és a szociális helyzet szerepeljen, kis súlyt adnának a közösségi és tudományos tevékenységeknek.

4. Az ösztöndíjak elsődleges felosztási alapjának a tanulmányi eredményt tartják a hallgatók. Néhány százalékponttal elmarad a szociális helyzet súlyszáma, de jelentős arányt képvisel a kimagasló tudományos-művészeti tevékenység, a közösségi munka 10% alatti.
5. Nagy, 41%-os részarányal azt gondolják a kitöltők, hogy az önköltséges képzésre járókat az államilag finanszírozott képzésre járókkal azonos feltételekkel illetnék meg a hallgatói juttatások. 45%-ot tesznek ki azok a vélemények, akik ugyan adnának juttatásokat az önköltséges képzésre járóknak is, de, vagy csak bizonyos juttatásokat, vagy kedvezőtlenebb feltételek mentén.
6. A hallgatói juttatásokkal kapcsolatos információs rendszerrel nem nagy mértékben, de inkább elégedetlenek.
7. Nagyjából ugyanilyen értékelést kaptak a hallgatói juttatásokban való eligazodást segítő tanácsadók.
8. A hallgatói juttatások elosztásának szakszerűségével kapcsolatban a hallgatók a szociális juttatásokkal kapcsolatban látják a legtöbb, és a teljesítményalapú juttatásokkal kapcsolatban a legkevesebb problémát.²⁷²⁸²⁹

Felhasznált irodalom

1. 23/1986. (VIII. 31.) MM rendelet és a végrehajtására kiadott 7002/1986. (Műv. K.20.) MM számú irányelv
2. 7/1990. (VIII. 28.) MKM rendelet az állami felsőoktatási intézmények nappali tagozatos hallgatóit megillető juttatásokról és kedvezményes szolgáltatásokról
https://jogkodex.hu/jsz/1990_7_mkm_rendelet_5584845
3. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem frissdiplomásainak elhelyezkedési esélyei, 2018 <https://hszi.bme.hu/kiadvanyok/felmeresek/> Letöltés ideje 2024.11.15.
4. A hallgatók tanulmányi jellemzői és életkörülményei Magyarországon (Eurostudent, 2024) https://www.felvi.hu/felsooktatasi-muhely/EUROSTUDENT/eurostudent_8_gyorsjelentes Letöltés ideje: 2024. 11.15.
5. A nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által meghirdetett ösztöndíj <https://nkfih.gov.hu/palyazoknak/nkfi-alap/kooperativ-doktori-program-kdp-2023/palyazati-felhivas>
6. Antonucci, Lorenza (2014): The future of the social dimension in European higher education: university for all, but without student support?, in Perspectives on youth volume 1: 2020 - what do You see? Council of Europe Publishing, Starsbourg.

7. Az oldalon található infláció kalkulátorral számolva <https://bankmonitor.hu/inflacio/>
Letöltés ideje: 2024. december 21.
8. Comparative Analysis in European Higher Education
<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/interactive-publication/comparative-analysis/financial-support/annual-grant-amounts-eur#tab-1> Letöltés ideje: 2024.11.15.
9. Czarnecki, K., Korpi, T., & Nelson, K. (2020). Student support and tuition fee systems in comparative perspective. *Studies in Higher Education*, 46(11), 2152-2166.
<https://doi.org/10.1080/03075079.2020.1716316>
10. Education at Glance (2022) <https://stat.link/fmxzvc> Letöltés ideje 2024. 12. 28.
11. Eduline
https://eduline.hu/erettsegi_felveteli/20230220_egyetemi_felveteli_anyagi_helyzet
12. ELŐTERJESZTÉS A Szenátus 2009. november 30-i ülésére “A BME hozzájárulásával vagy közreműködésével létrehozott, működtetett, illetve székhelyére bejegyzett gazdálkodó szervezetek működésének értékelése.”
https://www.oldrektori.bme.hu/to/intra/szenat/szenathat/20091123/3gazdszerv_mukod.rtf
Letöltés időpontja 2024. november 15.
13. ELTE Hallgatói Juttatási Kézikönyv
https://www.elte.hu/dstore/document/2060/ELTE_HJK.pdf Letöltés ideje: 2024. 11.15.
14. Eurodyce <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/interactive-publication/comparative-analysis/financial-support/annual-grant-amounts-eur#tab-2> Letöltés ideje: 2024. december 21.
15. Eurydice (2018) National Student Fee and Support Systems in European Higher Education. No. 19. Brussels, European Commission EACEA Eurydice.
16. Eurydice (2023) National Student Fee and Support Systems in European Higher Education.
<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/data-and-visuals/national-student-fees> Letöltés időpontja 2024. 11. 15.
17. Felvi Ösztöndíjkereső
<https://www.felvi.hu/hallgatoknak/osztondijkereso/!Osztondijkereso/index.php/osztondijkereso/kereses> Letöltés ideje: 2024. december 21.
18. G7 <https://g7.hu/kozelet/20241118/sok-csaladnak-sporolna-havi-szazezer-forintot-a-kormany-uj-kollegiumokkal/> . Letöltés ideje 2024. 11.21.
19. Háló M. Buda (2017) Hallgatói juttatások rendszere a magyar felsőoktatásban, BA Diplomatervezés, Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Kar
20. Hámori Á. (2021) A felsőoktatási hallgatók jellemzői Magyarországon Eurostudent gyorsjelentés
https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/felsooktatasi_muhely/eurostudent/eurostudent_VII_gyorsjelentes.pdf Letöltés ideje: 2023. 11. 28.

21. Hofstede, G., 1984, 1991, Cultural Dimensions of Values and Personal Value. International Journal of Value-Based Management 11 (3). DOI:[10.1007/978-3-031-08956-5_1124-1](https://doi.org/10.1007/978-3-031-08956-5_1124-1)
22. HÖÖK (2014) HÖÖK Jövőkép'24
<https://hook.hu/public/editor/H%C3%96OK%20J%C3%B6v%C5%91k%C3%A9p%202024%20..pdf>
letöltés ideje: 2024. 10. 07.
23. HÖÖK (2016) Kollégiumi kutatás 2016
https://hook.hu/public/editor/Koll%C3%A9giumi%20lakhat%C3%A1s_kutat%C3%A1si%20%C3%B6sszefoglal%C3%B3.pdf letöltés ideje 2023. 11. 29.
24. HÖÖK (2017/a) Jelentés a Jövőkép Programról
https://hook.hu/public/editor/jovokep_osszefoglalo_1.pdf letöltés ideje: 2023. 11. 29.
25. HÖÖK (2017/b) Kollégiumi kutatás 2017
https://hook.hu/public/editor/V%C3%A9gleges3_kollegiumi_javaslat_FEKOSZ_H%C3%96OK_2017.pdf letöltés ideje 2023. 11. 29.
26. Interjú Szikra Dorottyaival, 2023. A bankok és az építőipar etetésére épült a fideszes családpolitika Téma Brückner Gergővel <https://youtu.be/KO28QU3iwP8> Letöltés ideje: 2024. 11. 15.
27. Joganyag/A 1990. évi CIV. törvény a Magyar Köztársaság 1991. évi állami költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1991. évi szabályairól
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000104.tv>
28. Joganyag/B 52/2013. (II. 25.) Korm. rendelet a Klebelsberg Képzési Ösztöndíjról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300052.kor>
29. Joganyag/C 165/2013. (V. 28.) Korm. rendelet a Magyar Sportcsillagok Ösztöndíjról
30. Joganyag/D 312/2022. (VIII. 11.) Korm. rendelet a Stipendium Hungaricum ösztöndíjak biztosításáról szóló Megállapodás kihirdetéséről
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2200312.kor>
31. Joganyag/E 203/2020. (V. 14.) Korm. rendelet a Diaszpóra Felsőoktatási Ösztöndíjprogramról, valamint a Diaszpóra Felsőoktatási Ösztöndíjprogram működéséhez szükséges egyes kormányrendeletek módosításáról <https://njt.hu/jogszabaly/2020-203-20-22>
32. Joganyag/F 120/2017. (VI. 1.) Korm. rendelet az „Ösztöndíjprogram Keresztény Fiataloknak” elnevezésű ösztöndíjprogramról és a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről szóló 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet módosításáról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700120.kor>
33. Joganyag/G 152/2005. (VIII. 2.) Korm. rendelet az Útravaló Ösztöndíjprogramról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0500152.kor>

34. Joganyag/H 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700051.kor>
35. Joganyag/I 1. számú melléklet az 1995. évi CXVII <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500117.tv>
36. Joganyag/J Nftv. 85/B. § (1) bekezdés <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100204.tv>
37. Joganyag/K NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM HALLGATÓI TÉRÍTÉSI ÉS JUTTATÁSI SZABÁLYZAT https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/Hallgat%C3%B3i_T%C3%A9r%C3%ADt%C3%A9si_%C3%A9s%20_Juttat%C3%A1si_Szab%C3%A1lyzat,_hat%C3%A1ly_2023.10.26-t%C3%B3l.pdf Letöltés ideje 2024. 11.15.
38. Joganyag/L A SEMMELWEIS EGYETEM SZERVEZETI ÉS MŰKÖDÉSI SZABÁLYZATA III. KÖNYV HALLGATÓI KÖVETELMÉNYRENDSZER III.4. RÉSZ TÉRÍTÉSI ÉS JUTTATÁSI SZABÁLYZAT https://semmelweis.hu/jogigfoig/files/2023/06/SZMSZ_HKR_III_KONYV_III_4_RESZ_Teritesi_es_Juttatasi_Szabalyzat_hatalyos_20230603.pdf Letöltés ideje 2024. 11. 15.
39. Joganyag/M 87/2015. (IV. 9.) Korm. rendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról 3. sz. melléklet (A diákokotthon, valamint a kollégium működésének minimális (kötelező) feltételei) <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500087.kor>
40. Joganyag/N A BME TJSZ 33. §-a szerinti ún. „Egyetemi kiegészítő ösztöndíj” keretein belül https://rektori.bme.hu/sites/default/files/rektori/dokumentumok/pub_szabalyzatok/2024/tjsz_2024.pdf
41. Kollégiumi önköltségek számítása. BME ÉSZI, 2023. Belső anyag, elérhető a szerzőknél.
42. Kovács F. (2022) Szociálpolitikai modellváltás Magyarországon a 2010 utáni kormányzás tükrében. METSZETEK - Társadalomtudományi folyóirat, 11(3), 28-42. <https://ojs.lib.unideb.hu/metszetek/article/view/12266>
43. Kovács, T. (2013). A felsőoktatáshoz való hallgatói hozzáférés és a magyar felsőoktatás finanszírozása. In A tudomány megszelídítése (pp. 165-191).
44. Lélektani határ felett a budapesti albérletárak <https://www.vg.hu/ingatlan/2023/07/lelektani-hatar-felett-a-budapesti-alberletarak>
45. Magyar Nemzeti bank <https://www.mnb.hu/oktatas/mnb-kivalosagi-osztondij> Letöltés ideje: 2024. december 21.
46. Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal <https://www.unkp.gov.hu/unkp-rol>. Letöltés ideje: 2024. december 21.
47. OECD (2024), Education at a Glance 2024: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>

48. Országos Kórházi Főigazgatóság <https://bscapolo.okfo.gov.hu//osztondij-felhivas-202310>
Letöltés ideje: 2024. december 21.
49. Ösztöndíjkereső
<https://www.felvi.hu/hallgatoknak/osztondijkereso/!Osztondijkereso/index.php/osztondijkereso/kereses> Letöltés ideje: 2024. december 21.
50. Polónyi, I. (2020). A felsőoktatás politikai gazdaságtana - Magyarország a 21. századi iskolázottsági és innovációs versenyben. Budapest: Gondolat Kiadó.
51. Polónyi, I.: Az ezredforduló hazai oktatása: háromnegyed évtized tanulmányai az oktatásról - oktatásgazdasági, oktatáspolitikai nézőpontból. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 275 p., 2011. ISBN: 9789632870397 DEA
52. Puzsai, G., Kovács, K. és Hegedűs, . (2019) Lemorzsolódók tegnap, ma és holnap. EDUCATIO, 28 (4). pp. 737-754. ISSN 1419-8827 (print); 1216-3384 (online)
53. Salamon, L. M. - Anheier, H. K. (1996) Social Origins of Civil Society: Explaining the Nonprofit Sector Cross-Nationally. In: Salamon, M. L. - Anheier, H. K. (szerk.) Working Papers of the John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project No. 22, Baltimore: JHU Institute for Policy Studies.
54. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe EUROSTUDENT VII Synopsis of Indicators 2018-2021 (2021) <https://www.eurostudent.eu/>
55. Süveges I., Szabó I. (2013) Felmérés a BME-re 2012-ben felvett hallgatók pályaválasztásáról és szociális helyzetéről, BME Diákközpont
56. Temesi, József (2012) Nemzetközi felsőoktatás-finanszírozási trendek: tanulságok és javaslatok 2012 elején. In: Felsőoktatás-finanszírozás. Nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet. Aula, Budapest, pp. 320-338. . ISBN 978-963-339-032-0
57. Veres P, Golovics J.(2021) Tehermegosztás és pénzáramlások a felsőoktatásban: ki fizeti végül a révést? Polgári Szemle, 17. évf. 4-6. szám 201-215., DOI: 10.24307/psz.2021.1214
58. Zeleny, K., Molontay, R. és Szabó, M. (2021) A kollégiumi lét egyetemi teljesítményre gyakorolt hatásának vizsgálata. Statisztikai Szemle, 99 (1). pp. 46-79. ISSN 0039-0690